

II

(Besluiten waarvan de publikatie niet voorwaarde is voor de toepassing)

RAAD

BESCHIKKING VAN DE RAAD

van 14 december 1981

tot vaststelling van het jaarverslag over de economische situatie van de Gemeenschap en van de richtsnoeren voor de economische politiek in 1982

(81/1056/EEG)

DE RAAD VAN DE EUROPESE
GEMEENSCHAPPEN,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap,

Gelet op Beschikking 74/120/EEG van de Raad van 18 februari 1974 betreffende de verwezenlijking van een hoge mate van convergentie van de economische politiek van de Lid-Staten der Europese Economische Gemeenschap ⁽¹⁾, gewijzigd bij Beschikking 75/787/EEG ⁽²⁾, inzonderheid op artikel 4,

Gezien het voorstel van de Commissie,

Gezien het advies van het Europese Parlement ⁽³⁾,

Gezien het advies van het Economisch en Sociaal Comité ⁽⁴⁾,

Overwegende dat de gegevens die nodig zijn voor het vaststellen van de richtsnoeren voor de economische politiek die in 1982 door de Helleense Republiek dienen te worden gevolgd, niet beschikbaar zijn en dat deze beschikking derhalve zo spoedig mogelijk met deze richtsnoeren dient te worden aangevuld en, in voorkomend geval, terzelfder tijd dient te worden herzien,

HEEFT DE VOLGENDE BESCHIKKING
VASTGESTELD:

Artikel 1

De Raad stelt het jaarverslag over de economische situatie van de Gemeenschap (1981), zoals opgenomen in punt 2 van de bijlage, alsmede de richtsnoeren die iedere Lid-Staat bij zijn economische politiek voor 1982 dient te volgen, zoals omschreven in de punten 3, 4 en 5 van de bijlage vast.

Artikel 2

Zo spoedig mogelijk vult de Raad deze beschikking aan met de richtsnoeren die de Helleense Republiek in haar economische politiek voor 1982 dient te volgen en, in voorkomend geval, herziet hij deze beschikking in haar geheel aan de hand van deze richtsnoeren.

Artikel 3

Deze beschikking is gericht tot de Lid-Staten.

Gedaan te Brussel, 14 december 1981.

Voor de Raad
De Voorzitter
G. HOWE

⁽¹⁾ PB nr. L 63 van 5. 3. 1974, blz. 6.

⁽²⁾ PB nr. L 330 van 24. 12. 1975, blz. 52.

⁽³⁾ PB nr. C 327 van 14. 12. 1981, blz. 39.

⁽⁴⁾ Advies uitgebracht op 25 november 1981 (nog niet verschenen in het Publikatieblad).

BIJLAGE

ECONOMISCH JAARVERSLAG 1981-1982

1. VOORWOORD

Het door de Commissie voorgestelde „Economisch jaarverslag 1981-1982” wordt aan de Gemeenschapsinstellingen overgelegd ingevolge de beschikking van de Raad van 1974⁽¹⁾ betreffende de verwezenlijking van een hoge mate van convergentie van de economische politiek der Lid-Staten. De Raad is volgens de genoemde beschikking gehouden in het vierde kwartaal van elk jaar — op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Parlement en het Economisch en Sociaal Comité — een jaarverslag inzake de economische situatie van de Gemeenschap alsmede door elke Lid-Staat te volgen richtsnoeren voor de economische politiek vast te stellen.

2. RECENTE ONTWIKKELINGEN EN VOORUITZICHTEN

(i) 1981 : het verwerken van de tweede olieschok bij een onstabiele US-dollar

Terwijl de Commissie een jaar geleden in het vorige Jaarverslag nog een toeneming van 0,6 % verwachtte (zie tabel 1) moet thans worden aangenomen dat de produktie in 1981 hoogstens het peil van 1980 zal bereiken. De recessie duurde twee kwartalen langer dan verwacht.

De factor die het meest heeft bijgedragen tot dit uiteenlopen van realiteit en prognose is de forse appreciatie van de Amerikaanse dollar en de daarmee verband houdende stijging van de rentetarieven in de wereld. De prognoses van het vorige jaar waren weliswaar mede gebaseerd op de hypothese dat de dollar ten opzichte van de Ecu een zekere appreciatie zou ondergaan maar dat de stijging in de twaalf maanden tot september 1981 niet minder dan 34 % zou bedragen lag ver buiten de verwachtingen. Voorts werd aangenomen dat de rentevoet in 1981 zou dalen.

Het gevolg is dat het prijspeil van de Gemeenschapsinvoer in 1981 waarschijnlijk zelfs nog sterker zal stijgen dan in 1980 (16,5 % tegenover 14,5 %) en ook het ruilvoetverlies groter zal zijn

(4 % tegenover 3 %). In dit opzicht is de appreciatie van de dollar van 1981 van dezelfde orde van grootte als de tweede olieschok van 1980 (ofschoon zij in andere opzichten geheel verschillend zijn, bij voorbeeld met betrekking tot het effect op de vraag en de concurrentiepositie).

In 1981 stabiliseerde de olieprijs zich rond het gemiddelde van 35 dollar per vat, hetgeen ongeveer overeenkomt met de prognoses van een jaar geleden. De wisselkoersfluctuaties hebben het de Gemeenschap niet geheel onmogelijk gemaakt profijt te trekken van de stabilisatie van de olieprijs omdat een zwakkere dollar waarschijnlijk ook de druk in de richting van stabilisatie van de nominale olieprijs zou hebben verzwakt.

Gezien de snel stijgende invoerprijzen moet thans de prognose voor het consumptieprijspeil in 1981 aanmerkelijk in opwaartse richting worden herzien (11,3 % tegenover 9,7 %) ofschoon de looninkomens slechts weinig sneller zijn gestegen. Een en ander betekent dat de inflatiebestrijding niet over de gehele linie succes heeft gehad. De druk op het gezinsinkomen leidde tot een lage spaarquote en tevens tot een kleine daling van het reële gezinsverbruik vergeleken met de verwachte stijging met 2 %. Ook de investeringen en de voorraadvorming vielen zwakker uit dan verwacht, beïnvloed als zij ongetwijfeld werden door de zeer hoge rentetarieven.

⁽¹⁾ Artikel 4 van Beschikking 74/120/EEG van 18 februari 1974 zoals gewijzigd bij Beschikking 75/787/EEG van 18 december 1975.

TABEL 1
De Gemeenschapseconomie 1960-1982

Jaren	BBP reële groei	Productiviteits-groei	Stijging der consumptie-prijzen	Loonsom per werknemer	Lopende rekening der betalings-balans	Financieringstekort der centrale overheid	Spaarquote der gezins-huishoudingen	Groei van de liquiditeiten M2/M3	Werkloosheid in % der beroepsbevolking
	% (3)	% (4)	% (3)	% (3)	% GDP	% GDP	%	% (5)	%
1960-1969	5,0	4,8	3,4	8,4	0,4	-0,4		8,0	2,1
1970-1979	3,3	2,9	8,8	13,0	0,1	-2,4	13,8	13,8	3,8
1979	3,4	2,6	9,6	10,6	-0,5	-3,6	17,1	11,9	5,4
1980	1,1	0,9	11,8	13,4	-1,4	-3,5	16,3	10,5	6,0
1981 laatste Jaarverslag (1)	(0,6)	(0,9)	(9,7)	(10,3)	(-1,2)	(-3,9)	(16,9)	(9,0)	(6,8)
1981 huidig Jaarverslag	-0,5	0,8	11,3	11,5	-1,2	-4,4	16,2	11,2	7,8
1982 (2)	2,0	2,1	10,4	10,8	-0,9	-4,1	16,1	9,9	8,5
halfjaarlijks									
1981 I	-0,2	1,3	12,1	:	-1,3	:	:	:	7,4
1981 II (2)	1,1	2,3	11,1	:	-1,2	:	:	:	8,2
1982 I (2)	2,2	2,0	10,8	:	-1,0	:	:	:	8,5
1982 II (2)	2,7	2,2	9,8	:	-0,9	:	:	:	8,6

(1) Van 15 oktober 1980.

(2) Schattingen van de diensten der Commissie op grond van huidig of verwacht beleid.

(3) Procentuele mutatie t.o.v. de voorgaande periode.

(4) Per hoofd der actieve beroepsbevolking, gehele economie.

(5) Ten opzichte van twaalf maanden tevoren.

Daartegenover leidde de forse verbetering van de internationale prijsconcurrentiepositie van de Gemeenschap tot een enigszins compenserende vraagverschuiving zodat thans mag worden aangenomen dat de uitvoer naar derde landen over 1981 als geheel met 4,5 % zal stijgen, vergeleken met de 2,5 % die een jaar geleden werd verwacht. Niettegenstaande de verslechtering van de ruilvoet blijft het tekort op lopende rekening voor 1981 ongeveer op hetzelfde peil als in 1980.

De zwakkere bedrijvigheidstendens en een vermeld toenemend arbeidsaanbod hebben ook de werkloosheid doen toenemen, doch de huidige prognose van 7,8 % voor 1981 als geheel overtreft de vroegere prognose van 6,8 % met een grotere marge dan zou mogen worden verwacht op grond van de historische reeks van relaties tussen productie en werkgelegenheid.

Wat de beleidsresultaten betreft kan worden opgemerkt dat thans moet worden aangenomen dat de geldhoeveelheid in de Gemeenschap als geheel met gemiddeld 11 % zal zijn gegroeid, vergeleken met de prognose van 9 % voor 1981 in het laatste Jaarverslag. Terwijl Duitsland binnen zijn streefcijfers is gebleven, tendeert de stijging in andere landen de in het laatste Jaaroverzicht geraamde stijging te overtreffen.

Voor het begrotingsbeleid betekende het vertraagde herstel automatisch versterkte tendensen tot vergro-

ting van de tekorten door enerzijds afzwakkende belastingontvangsten en anderzijds hogere uitgaven — hetgeen uiteraard inzonderheid geldt voor werkloosheidsuitkeringen en rentelasten. Terwijl geschat wordt dat deze factoren ongeveer 1,5 % van het BBP aan de begrotingstekorten zouden kunnen hebben toegevoegd werden door de regeringen restrictieve maatregelen tot beperking van deze groei genomen waarvan de invloed 1 % van het BBP bedroeg. Het gemiddelde tekort bereikte zodoende 4,4 % van het BBP tegenover de 3,9 % die in het vorige Economisch Jaarverslag werd verwacht.

Het Europees Monetair Stelsel is in de periode 1980-1981 bevredigend blijven werken in zoverre de wisselkoersen aanmerkelijk minder varieerden dan in het laatste decennium (zie tabel 2). De twee aanpassingen van de spilkoersen, welke werden overeengekomen op 22 maart en 4 oktober 1981 (zie tabel 3), bevestigen het vermogen van het stelsel om geordende aanpassingen tot stand te brengen, welke in overeenstemming zijn met fundamentele economische criteria, waarbij toevallige en irrationele wisselkoersbewegingen werden voorkomen.

De meer fundamentele convergentie is echter veel zwakker geweest en schoot in feite ernstig te kort. De divergentie van de inflatie (zoals gemeten door de standaarddeviatie van de stijgingen van het

TABEL 2
 Convergentie- en divergentie-indicatoren in de Gemeenschap 1960-1982

Jaren	BBP per hoofd der totale bevolking (v.c.)		Consumptie-prijzen procentuele mutatie (s.d.)	BBP-indexcijfers procentuele mutatie (s.d.)	Wisselkoerswijzigingen (gemiddelde) (1)		Netto-financierings-tekort centrale overheid in % van het BBP (s.d.)	Liquiditeits-massa procentuele mutatie (s.d.)
	KKP	LWM			EG-10	EMS		
1960-1970	12,4	18,8	1,4	1,7	1,1	1,0	1,9	3,3
1970-1980	14,6	26,4	3,6	4,3	4,0	3,7	3,7	5,1
1979	15,7	29,5	4,8	4,9	2,7	1,8	3,7	5,4
1980	15,2	23,6	6,2	6,2	4,6	2,4	3,9	4,9
1981	15,3	20,9 (3)	6,0	6,1	3,2 (2)	2,1 (2)	4,4	3,9
1982 (raming)	15,8	20,9 (2)	5,5	5,6	—	—	4,4	3,8

Afkortingen :

v.c. = variatiecoëfficiënt (standaarddeviatie gedeeld door gemiddelde).

s.d. = standaarddeviatie.

KKP = koopkrachtpariteit.

LWM = lopende wisselkoersen.

(1) Gemiddelde wijziging t.a.v. het voorgaande jaar van de wisselkoersen der geldsoorten in Ecu.

(2) Eerste halfjaar.

(3) Tegen de wisselkoersen van midden 1981.

Bron: Diensten van de Commissie.

consumptieprijsindexcijfer) is in 1980 en 1981 uit-gegroeid tot een peil dat zelfs hoger is dan dat van de periode 1975-1976, na de eerste olieschok. De divergentie van het budgettaire beleid in 1980 en 1981 is steeds sterker geworden (zoals eveneens blijkt uit de waarden in tabel 2 van de standaarddeviatie van de tekorten van de centrale overheden als aandeel van het BBP), vergeleken met het gemiddelde voor het laatste decennium en zelfs nog meer ten opzichte van de periode van de jaren zestig. Terwijl de structurele verschillen tussen de begrotingen der diverse landen in de lijn der verwachting liggen, zijn grote verschillen in de reactie van de begrotingspolitiek op een schok zoals de verhogingen van de aardolieprijzen moeilijk te verenigen met de doelstelling van wisselkoersstabiliteit in het EMS. Verschillen in de mate van absorptie van de eerste olieschok in het reële loonpeil bleven aanhouden.

(ii) 1982: vooruitzichten op herstel

Drie hoofdpunten verdienen in de eerste plaats de aandacht bij het vaststellen van de vooruitzichten voor het komende jaar, namelijk de aard van het cyclische herstel dat waarschijnlijk aan de dag zal treden in de periode van medio 1982, de aard van de voornaamste risico's aan welke deze ontwikkeling op korte termijn onderhevig is en de aard van het ontwikkelingspad op middellange termijn dat de Gemeenschapseconomie tegen het eind van 1982 kan hebben ingeslagen.

Een zeker cyclisch herstel lijkt thans te beginnen. De Gemeenschapsenquêtees bij het bedrijfsleven wijzen hierop, hoewel de snelheid van de opwaartse

ontwikkeling nog steeds bescheiden lijkt te zullen zijn. Waarschijnlijk zal het BBP in 1982 als geheel ten opzichte van 1981 met ongeveer 2 % stijgen, met een enigszins groter groeitempo (2,5 - 3 %) gedurende het jaar. De uitvoer zal vermoedelijk de meest dynamische vraagcomponent zijn (+ 6 %), terwijl de binnenlandse vraag slechts met 1,5 % zal stijgen. Het tempo van de stijging der consumptie-prijzen zal waarschijnlijk afnemen tot ongeveer 10,5 % voor het jaar als geheel terwijl het tekort op de lopende rekening der betalingsbalansen vermoedelijk tot 0,9 % van het BBP zal teruglopen. De expansie van de geldhoeveelheid zou iets minder snel kunnen worden terwijl op grond van de tot dusver bekende begrotingsplannen mag worden aangenomen dat de overheidsfinancieringstekorten gemiddeld iets zullen dalen, namelijk tot 4,1 % van het BBP. De werkloosheid wordt verwacht zich in de tweede helft van 1982 te stabiliseren op het peil van circa 8,5 %.

Onder de hypothese dat verdere schadelijke schokken kunnen worden vermeden, moet met betrekking tot de cyclische herstelfase na de komende twaalf maanden de vraag worden gesteld of de Gemeenschapseconomie zich dan in een groeitrend zal bevinden die niet alleen aanhoudt maar ook voldoende sterk is om de werkloosheid terug te dringen. Of dat het geval zal zijn is volstrekt niet zeker. Het jongste cyclische herstel (1978-1979) stortte in na twee jaren van een groei van 3,5 % en leverde niet meer op dan nauwelijks een stabilisatie van het werkloosheidspeil over die periode. Weliswaar was de tweede olieschok de onmiddellijke oorzaak van deze instorting, maar het was evenzeer

TABEL 3

Wisselkoersaanpassingen in het Europees Monetair Stelsel in 1981

Munteenheden	Revaluatie (+) en devaluatie (-) van bilaterale spilkoersen		Mutaties in effectieve wisselkoersen ten gevolge van de spilkoersaanpassingen	
	22 maart 1981	4 oktober 1981	22 maart 1981	4 oktober 1981
DM	0	+5,5	+1,4	+5,9
Fl.	0	+5,5	+0,6	+3,7
Dkr.	0	0	+0,9	-2,5
Bfr./Lfr.	0	0	+0,6	-1,8
Iers £	0	0	+0,6	-1,4
Ffr.	0	-3	+1,8	-4,5
Lire	-6	-3	-6,0	-4,6
£ sterling (1)	(+22,7)	(-9,9)	—	—

(1) Het £ sterling is begrepen in de Ecu, maar maakt geen deel uit van het wisselkoersmechanisme van het EMS. Om technische redenen is het pond in het stelsel opgenomen tegen een bepaalde spilkoers, welke bij elke van de twee aanpassingen werd herzien op basis van de koers van het pond ten opzichte van een referentiemunt (op 22 maart: Fl.; op 4 oktober: Dkr.) op de dag voorafgaand aan de aanpassingen.

(2) Ten opzichte van de munten, welke deel uitmaken van het wisselkoersmechanisme van het EMS.

waar dat de bezettingsgraad in vele industrieën hoog was, tengevolge van een ernstige mate van onderinvestering. De beschikbare gegevens bevatten een tamelijk duidelijke waarschuwing dat de cyclische herstelfase vergezeld zal moeten gaan met

fundamentele veranderingen in de structurele prestatie van de Europese economie, hetgeen een aanzienlijke inspanning vereist van de sociale partners om tot vermindering van de werkloosheid te leiden.

3. SCHETS VAN EEN ECONOMISCH BELEID VOOR DE GEMEENSCHAP

De richtsnoeren voor het economisch beleid in de Gemeenschap voor de komende periode kunnen onder drie hoofden worden ondergebracht:

- (i) onmiddellijke beleidsvraagstukken, welke in verband staan met de internationale monetaire toestand en voortvloeien uit de EMS-aanpassingen van 4 oktober 1981. Afgezien van vraagstukken van lopend monetair beleid betreft dit beslissingen omtrent het vaststellen van begrotingen en, in enige gevallen, van doelstellingen van binnenlands monetair beleid voor 1982 en loononderhandelingen voor het komende tijdvak van de overeenkomst;
- (ii) hoe het kader van de instellingen en basisregels voor het economisch beleid dient te worden verbeterd, met name ten einde een omslag te bereiken in de tendensen van divergentie van economieën van de Lid-Staten wat hun financiële beleidsmaatregelen en kostenontwikkeling betreft;
- (iii) hoe de Gemeenschap over een periode van jaren in haar fundamentele behoeften aan grotere investeringen en schepping van concurrerende werkgelegenheid moet trachten te voorzien.

(i) Beleidsproblemen op korte termijn na de EMS-wisselkoersaanpassing van 4 oktober 1981

De aanpassing van de EMS-spilkoersen was een daad van gezond management van het stelsel. Terwijl enerzijds de divergenties, welke er toe noodzaakten op meer doeltreffende wijze dienen te worden bestreden, was de aanpassing anderzijds volledig en in overeenstemming met de regels van het stelsel; de landen, welke ervan deel uitmaken blijven verschoond van toevallige en overdreven onderlinge wisselkoersbewegingen. Voor de onmiddellijke toekomst dient het economisch beleid op twee gebieden te worden aangepast:

- a) de Gemeenschap dient een strategie op te stellen, welke haar in staat stelt aan de buitengewoon onbestendige internationale monetaire toestand het hoofd te bieden;
- b) het binnenlands beleid voor 1982 dient zodanig te worden gevoerd, dat de wisselkoersaanpassingen een succes worden en dat de Gemeenschap in de loop van het volgend jaar naar een sterker herstel wordt geleid.

Voor de opstelling van een succesvolle strategie voor 1982 is vereist dat de binnenlandse beleidsmaatregelen in de Gemeenschap deze elementen

van extern beleid ondersteunen en bovendien niet onderling met elkaar in strijd zijn, een en ander in het licht van de koersherziening in het EMS en van de noodzaak van een grotere convergentie.

Aan dit vereiste in de praktijk te voldoen is een bijzonder ingewikkelde zaak die noodzakelijkerwijs controversiële elementen omvat. De kardinale beslissingen worden genomen in de ontwerp-begrotingen der Lid-Staten voor 1982, waarvan sommige reeds in behandeling zijn bij de nationale parlementen, bij het vaststellen van streefcijfers voor de binnenlandse geldhoeveelheid voor 1982 in de loop van de herfst in sommige van de grote Lid-Staten, en in de voor de deur staande onderhandelingen over belangrijke loonovereenkomsten voor de komende periode — in sommige gevallen jaarlijks, zoals in Duitsland, in andere gevallen voor twee of zelfs drie jaar, zoals in Italië. De ingewikkeldheid vloeit daaruit voort dat in het optimale Gemeenschapsbeleid deze beslissingen t.a.v. de drie hoofdvariabelen — begrotingen, liquiditeitenmassa, inkomens — met elkaar moeten overeenstemmen binnen de landen zowel als tussen de landen. Bovendien zijn er vanzelfsprekend verscheidene soorten van instellingen bij deze drie onderwerpen betrokken (in de volgende afdeling wordt teruggekomen op institutionele kwesties).

De eerste bijzonderheid van de vooruitzichten voor 1982 is de interrelatie tussen budgettair en monetair beleid. De stimulerende impulsen op de economische bedrijvigheid uitgaande van een begrotingsbeleid dat een stijgend tekort toelaat zullen thans waarschijnlijk in betrekkelijk hoge mate worden gecompenseerd door stijgende rentetarieven; omgekeerd zullen de verkrappingseffecten van een begrotingspolitieke actie tot beperking van de tekorten door dalende rentetarieven waarschijnlijk sterk worden gecompenseerd.

De tweede bijzonderheid is de noodzaak EMS-aanpassingen gepaard te doen gaan met binnenlandse aanpassingen van het beleid. Bij de revaluerende landen is het op stabiliteit gerichte beleid versterkt, de mogelijkheid tot interest-daling vergroot en daarvan zou een ondersteunende invloed uitgaan op de reële economie. De devaluerende landen dienen de gelegenheid te benutten tot een snellere verbetering van hun interne positie, hetgeen vereist dat zij inspanningen leveren om kostenverhogingen te vermijden, dat het begrotingsbeleid strikter wordt gecontroleerd en dat het monetair beleid zo wordt gevoerd dat de nieuwe pariteiten behouden kunnen blijven.

Onder de huidige omstandigheden zou de waarschijnlijke vermindering van het Duitse begrotingstekort aanzienlijk kunnen bijdragen tot een verlaging van de Duitse rentetarieven, die reëel hoog zijn. De omvang van deze invloed op de rentetarieven, hoewel moeilijk te kwantificeren, zou bijzonder groot kunnen zijn in verband met de reeds besproken internationale monetaire verhoudingen.

Alvorens dit echter het geval is moet aan nog meer voorwaarden worden voldaan:

- (i) vermindering van te drastische ingrepen bij de stabilisatie der openbare financiën, en
- (ii) convergentie van de aanpak van alle Lid-Staten, hetgeen consistente, doch niet identieke beleidsaanpassingen inhoudt.

Er kan gevaar voor te drastische ingrepen bestaan voor zover het begrotingsbeleid tot een verkleining van de vraag zou leiden waardoor de bedrijvigheid wordt afgezwakt, hetgeen automatisch het begrotingstekort weer vergroot en zodoende leidt tot een nieuwe ronde van restrictieve acties ten einde vastgestelde streefcijfers inzake het begrotingsevenwicht te kunnen blijven respecteren. Een actie tot vermindering van begrotingstekorten zal bijna altijd een zekere inkrimping van de vraag tot gevolg hebben maar dit kan weer worden gecompenseerd door factoren van monetaire aard en door de buitenlandse vraag. De risico's van een recessie zijn groot als de budgettaire actie te ingrijpend is in verhouding tot de omvang van de gewenste verlaging van de rentevoet of als zij gepaard gaat met een ernstige overwaardering van de munt of met kostenstijgingen die het concurrentievermogen van de economie verlammen. De vraag of restrictieve begrotingsmaatregelen „deflatorisch” zijn is dus niet eenvoudig te beantwoorden. Veel hangt af van de monetaire omstandigheden en van de vraag of de sociale partners bij hun inkomenspolitiek het beleid van stabilisatie en aanpassing steunen dan wel tegenwerken.

Convergentie van het beleid van de Lid-Staten op het gebied van de begrotingspolitiek is noodzakelijk, willen alle voordeel trekken uit de gewenste rentevoetverlagingen. Ontbreekt die convergentie dan zullen de voordelen op zijn best ongelijk verdeeld zijn en dreigt bovendien de gehele strategie op losse schroeven te worden gezet, o.a. door het scheppen van nieuwe wisselkoersspanningen. De door de Nederlandse Regering ingediende ontwerp-begroting 1982 lijkt te convergeren naar de Duitse strategie voor wat betreft het begrotingssaldo, hoewel de belastingdruk en het peil der overheidsuitgaven in Nederland veel hoger blijven. Ernstig divergerende tendensen deden zich in 1981 voor in België, Denemarken, Ierland en Italië, waar de begrotingstekorten buitengewoon hoge niveaus bereikten. Het begrotingsbeleid zou in 1982 in de genoemde landen ten minste moeten terugkeren tot meer bescheiden volumes. De tot dusver gepubliceerde ontwerp-begrotingen zijn nauwelijks meer dan eerste stappen in deze richting. Onder geen voorwaarde mogen de regeringen toelaten dat deze limieten worden overschreden zoals in feite in 1981 gebeurde met de aanvankelijk vastgestelde streefniveaus; integendeel, de koersaanpassingen binnen het EMS maken het thans mogelijk met meer nadruk te streven naar consolidaties van de begrotingen. Frankrijk bevindt zich in een bijzondere

situatie in zoverre het in 1980 het enige land was met een verwaarloosbaar klein begrotingssaldo. Sindsdien is het tekort vrij snel toegenomen maar het tekort in 1982 blijft volgende ontwerp-begroting als percentage van het BBP beneden het communautaire gemiddelde. De regering moet de omvang van de wijziging van haar begrotingspolitiek zeer zorgvuldig in de hand houden. Bovendien kan, dank zij de koersaanpassing binnen het EMS, een gedeelte van de extra vraag die aanvankelijk door middel van de begroting voor 1982 gerealiseerd zou moeten worden, nu tot stand komen door een vergroting van de uitvoer.

Binnen de structuur van de voor 1982 aanvaarde begrotingen moet het vinden van ruimte voor de noodzakelijke uitgaven in verband met werkgelegenheidsprogramma's en de aanmoediging van investeringen voor alle Lid-Staten een gemeenschappelijke prioriteit vormen. Met het oog op algemene financiële randvoorwaarden moeten bestaande programma's inzake lopende overheidsuitgaven gewijzigd worden. Belangrijke wijzigingen kunnen worden aangebracht zonder dat vitale overheidsdiensten worden aangetast. De demografische veranderingen die thans gaande zijn betekenen b.v. dat middelen overgeheveld dienen te worden van scholing naar beroepsopleiding naarmate de „geboortegolfgeneratie” ouder wordt. Niettemin dient te worden nagegaan hoe de toename van de begrotingen van de Sociale Zekerheid kan worden beperkt door de methoden van financiering aan te passen en de doelmatigheid van de dekking te versterken.

Bij het formuleren van monetaire streefcijfers voor 1982 zou het in beginsel wenselijk zijn de mate van voorafgaand overleg binnen de Gemeenschap te verbeteren voordat de centrale banken hun beleidsmaatregelen vaststellen in volledige overeenstemming met hun nationale institutionele posities. Het ziet er naar uit dat in 1981 vele centrale banken, met uitzondering van de Bundesbank, hun streefcijfers voor de expansie van geld- en krediethoeveelheid of de percentages geraamd door de Commissie in het laatste Economisch jaaroverzicht zullen overschrijden. In 1982 moeten de monetaire aggregaten binnen grenzen worden gehouden die een duidelijke verlaging van het inflatietempo zullen bevorderen, hetgeen op zijn beurt het verlagen van de nominale rentetarieven zou vergemakkelijken, zonder dat daarbij de onlangs vastgestelde nieuwe EMS-middenkoersen in gevaar worden gebracht.

Er bestaat in de Gemeenschap een consensus over de noodzakelijkheid van een dringend en doortastend optreden ter vermindering van de werkloosheid. Een wel gekozen financiële strategie zal daarbij helpen. Rechtstreeks op de arbeidsmarkt gerichte maatregelen moeten binnen deze financiële strategie worden geïntensiveerd; deze worden hierna behandeld. De ervaring van Duitsland na de eerste olieschok en onlangs van Japan leert hoe een snelle en ingrijpende aanpassing van de loonkosten

aan de eisen van een nieuwe situatie het overwinnen van ernstige economische moeilijkheden mogelijk maakt. Thans is het concurrentievermogen van Europa veel groter geworden dank zij het samenspel van de wijzigingen van de wisselkoersen: extern ten opzichte van de dollar en de yen, en intern binnen het EMS. Dit biedt de Europese industrie een unieke kans en biedt een perspectief voor het scheppen van werkgelegenheid. Bij de komende loononderhandelingen zullen de sociale partners moeten beslissen of zij dit verbeterde concurrentiepotentieel in stand willen houden en tegelijkertijd een bijdrage willen leveren aan een daling van de inflatie en de rentetarieven; dit vereist in verscheidene landen aanvaarding van reële loonsverhogingen die tijdelijk beneden de groei van de produktiviteit liggen zodat de economie terugkeert tot aanzienlijk hogere investeringen en een beduidend snellere groei.

(ii) **Wegneming van hinderpalen voor een betere convergentie van het monetaire en budgettaire beleid en de inkomensontwikkeling**

Gedurende de laatste twee jaren is een combinatie ontstaan van een convergentie van nominale wisselkoersen enerzijds en een divergentie van budgettaire, prijs- en kostenontwikkelingen anderzijds. Deze tegenstrijdigheden kunnen gedurende een bepaalde periode in stand worden gehouden, maar alleen ten koste van toenemende economische spanningen zoals een vergroting van de betalingsbalanstekorten, evenwichtsverstoringen en stijgende reële rentetarieven in landen met grote begrotingstekorten of pogingen tot beheersing van kapitaalbewegingen. Maar op een gegeven ogenblik moeten deze ontwikkelingen tot staan gebracht worden door wijzigingen van de wisselkoersen, zoals de jongste ervaring bevestigt.

Het ontbreken van evenwichtige vooruitgang op het gebied van het stabilisatiebeleid heeft de Commissie in haar Mededeling van 1 juli reeds doen pleiten voor versnelde programma's van economische aanpassing in verscheidene landen, waarbij nadruk wordt gelegd op dringend vereiste maatregelen tot stabilisatie van de openbare financiën en de inkomensontwikkeling. Deze algemene Mededeling werd gevolgd door een Aanbeveling inzake de beginselen van indexering en twee Aanbevelingen inzake het economisch beleid in België en Italië.

Er bestaat een grote mate van overeenstemming over de noodzaak de gemeenschappelijke monetaire stabilisatiepogingen te ondersteunen die gericht zijn op convergentie van het budgettaire beleid en de inkomensontwikkelingen. Desalniettemin blijft het noodzakelijk meer aandacht te besteden aan de vraag hoe factoren van institutionele aard of zelfs factoren op het gebied van het bedrijfsbeleid de reacties beïnvloeden van de economie op ontwikkelingen die het divergentieproces op gang kunnen brengen. Daarbij gaat het met name om de reacties van:

- a) de werkgevers en de werknemers op een prijschok in hun loononderhandelingen;
- b) de monetaire autoriteiten op de vraag naar meer krediet;
- c) de begrotingsautoriteiten op de ontwikkeling dat de uitkomsten afwijken van aanvankelijke plannen.

Wat de lonen betreft variëren de in de Gemeenschap geldende systemen van regelingen waarin de nominale lonen voor ten minste één jaar worden vastgesteld tot regelingen waarin een indexeringsmechanisme de prijsontwikkeling automatisch laat doorwerken in de lonen binnen twee maanden.

Over het thema van de indexering wijst het door de Raad vorig jaar aanvaarde Jaarverslag op de hoge mate van consensus tussen de regeringen over de noodzaak om te vermijden dat de olieprijsverhogingen worden doorberekend in de inkomens. Sommige landen waarin de indexering gebruikelijk is hebben enige stappen ondernomen om de automatische doorberekening van olieprijsstijgingen en verhogingen van indirecte belasting te beperken (Nederland, Denemarken).

In andere landen echter zijn de bestaande praktijken niet gewijzigd (zie de Aanbevelingen van de Commissie aan België en Italië). De Raad stelt vast dat de door de Europese Raad in maart tot uitdrukking gebrachte bezorgdheid voor de Commissie aanleiding was een algemene Mededeling te doen uitgaan die uitmondt in vier aanbevelingen:

- (i) waar het beginsel van loonindexering wordt toegepast dient de invloed van buiten de controle van de ondernemingen gelegen factoren van opnemings in de reguleringsindex te worden uitgesloten (ruilvoet, indirecte belasting, enz.);
- (ii) loonaanpassingen dienen eerst na het verstrijken van een zekere termijn te worden aangebracht en niet vaker plaats te vinden dan tweemaal per jaar;
- (iii) waar het inflatietempo aanmerkelijk boven het Gemeenschapsgemiddelde ligt dient het doel te zijn de indexering te beperken tot een overeengekomen percentage, bij voorbeeld tot het gemiddelde inflatiepercentage in de Gemeenschap;
- (iv) een eenvoudige en tijdelijke toegepaste techniek van aanpassing aan een inflatieschok zou kunnen bestaan in het volstrekt afzien van een bepaald aantal indexeringsaanpassingen.

Wat de monetaire politiek betreft kan worden opgemerkt dat het gamma van beleidsreacties loopt van het geval waarin de monetaire autoriteiten zich vastleggen op nominale streefcijfers en worden geacht zich bij hun praktisch beleid daaraan te houden tot het geval waarin — in het licht van vroegere ervaringen — van de monetaire autoriteiten eerder kan worden verwacht dat zij onderne-
mingen die zich in moeilijkheden bevinden onder-

steunen of de regering financieel bijstaan waar de marktvoorwaarden belemmerend werken. Problemen voortvloeiende uit divergenties van de monetaire politiek zijn tot dusver betrekkelijk beperkt gebleven in zoverre de leden van het EMS die tevoren aan het „slang”-arrangement deelnamen de vereiste monetaire discipline hebben aanvaard. Derhalve zijn de problemen tussen deze landen meestal die welke uitvloeien uit de combinatie van doeltreffende monetaire controle enerzijds en ondoelmatige pogingen tot loonmatiging en begrotingsbeheersing anderzijds. Er zijn echter ook voorbeelden in de Gemeenschap waar de concrete verantwoordelijkheden van de monetaire autoriteiten meer verduidelijkt moeten worden, zoals bij voorbeeld in Griekenland. In Italië worden nu bepaalde hervormingen uitgewerkt. In de komende periode moet bovendien voorkomen worden dat de tot dusver betrachtede monetaire discipline geleidelijk verwaarloosd wordt (Frankrijk).

De factoren die leiden tot uiteenlopende uitkomsten zijn het meest ingewikkeld op het gebied van de begrotingspolitiek. Hier zijn de variabelen:

- a) de snelheid waarmee de belangrijkste statistieken ter beschikking komen,
- b) het vermogen van het begrotingssysteem tot het in de hand houden van overschrijdingen,
- c) de wetgevingsprocedures voor controle en aanpassing en
- d) de bereidheid van de politieke autoriteit om haar budgettaire doelstellingen duidelijk te omschrijven en daaraan geloofwaardigheid te verlenen.

Gedurende het afgelopen jaar ontstond in de praktijk een belangrijk probleem bij de beoordeling van de vraag wanneer aan de zogenaamde „automatische stabilisatoren” weerstand moest worden geboden door middel van compenserende uitgavenbe-
noeiingen of wijzigingen in de wetgeving. De normatieve eigenschappen van dit begrip moeten echter aangepast worden voor die landen waarvan de uitgangspositie gekenmerkt wordt door een groot financieringstekort, bij voorbeeld voor landen met een zeer groot tekort (België, Denemarken, Italië en Ierland). Eerder moet verondersteld worden dat economieën met grote financieringstekorten gevaar lopen ernstig uit hun evenwicht te geraken, in het bijzonder wanneer grote tekorten gepaard gaan met een krachtige inflatie of met hoge reële rentetarieven. De gevaren inherent aan de „automatische destabilisatoren” en met name de snelheid en het gemak waarmee onlangs een begrotingstekort uit de hand bleek te kunnen lopen tot dat het een enorme omvang aannam, onderstreept de noodzaak van de prioriteit die verschillende landen moeten geven aan de hervorming van hun systemen van begrotingscontrole. De vier genoemde landen waarvan het financieringstekort thans nagenoeg 10 % of meer van het BBP hebben bereikt, wijken nu wel uitermate sterk af van het gemiddelde der Gemeenschap.

(iii) De uitdaging van grotere investeringen en werkgelegenheid

De stijging van de werkloosheid tot 8 % is thans het meest dramatische van de economische problemen van de Gemeenschap. De zwakte van de investeringen, die ten opzichte van het BBP in de jaren na de eerste olieschok met ongeveer 2 procentpunten zijn gedaald, vergeleken met de vijf daaraan voorafgaande jaren, en de demografische groei van de beroepsbevolking tot bijna 1 % per jaar, geven de omvang aan van de taak van het creëren van nieuwe arbeidsplaatsen voor een groot deel van hen die thans werkloos zijn. Deze problemen maken de kern uit van het ontwerp van het Vijfde Programma op middellange termijn voor 1981-1985, dat de Commissie in juli aan de Raad voorlegde ⁽¹⁾.

De vermindering van de werkloosheid in de Gemeenschap kan niet op een bevredigende wijze worden bereikt zonder een grote vernieuwing en expansie van het bestaande produktief kapitaal. Hoewel betrekkelijk hoge rentetarieven over een middellange termijn zouden kunnen leiden tot een welkome substitutie van kapitaal door arbeid, vereist de strategie die de Gemeenschap dient te volgen nog steeds investeringen in nieuwe bedrijfsuitrusting. De enige industriële strategie die gepaard kan gaan met een zwakke investeringstendens bestaat in het neerwaarts aanpassen van produktiviteit, technologische kwaliteit en inkomensniveaus ten opzichte van de internationale concurrenten; dit is een strategie die voor de Gemeenschap onaanvaardbaar is.

De uitdaging van werkgelegenheidsvergroting en investeringsopvoering houdt de inzet in van verscheidene beleidsinstrumenten en de vervulling van verscheidene volstrekt noodzakelijke indirecte voorwaarden. In elk geval is het teweegbrengen van een omkeer van de huidige tendensen op het gebied van de investeringen een uitermate moeilijke taak.

Een eerste fundamentele factor, de loonkosten in verhouding tot die van de concurrenten, is gedurende het afgelopen jaar aanzienlijk gewijzigd als gevolg van de depreciatie van de Ecu ten opzichte van de dollar en de yen. Zo zullen de gemiddelde loonkosten per eenheid produkt voor de Gemeenschap (in verhouding tot haar concurrenten, uitgedrukt in dollar) in 1981 waarschijnlijk met 14,5 % dalen, tegenover toenemingen van 14 % voor de Verenigde Staten en 10,5 % voor Japan (zie tabel 14). De Gemeenschap moet terzelfdertijd van de gelegenheid gebruik maken om een spoedige aanpassing van de betalingsbalans tot stand te brengen. Daartoe moet de vergrote concurrentiekracht van de producenten van de Gemeenschap vertaald

worden in een snelle expansie van de afzet ten einde verloren gegane marktaandeelen te heroveren zowel binnen de Gemeenschap als op de markten van derde landen. Een vergrote afzet moet thans een aanzwelling van het winstvolume verzekeren en vervolgens leiden tot een nieuwe golf van investeringen ter vergroting van capaciteit en werkgelegenheid. Het voltooiën van deze volledige cyclus van resultaten vergt verscheidene jaren.

Een tweede fundamentele factor wordt gevormd door de kosten en beschikbaarheid van kapitaal. Een gemiddelde verlaging van de rentevoet is van vitaal belang voor het stimuleren van de investeringen maar dit kan niet zomaar gebeuren noch bij decreet worden bereikt. De zeer hoge reële rentetarieven in sommige landen (België, Denemarken, Duitsland en Nederland), van de orde van grootte van 5 tot 9 % vergeleken met het lange-termijngemiddelde van ongeveer 2,5 %, moeten aanmerkelijk worden verlaagd wil men de investeringen krachtig doen opleven. Vermindering van de druk van deze zeer hoge reële rentetarieven moet in eerste plaats komen van internationale monetaire omstandigheden, maar voor sommige Gemeenschapslanden betekent het krachtiger actie ter vermindering van de begrotingstekorten.

Zeer lage of zelfs negatieve reële rentetarieven kunnen evenwel geen gezond recept zijn voor stijgende investeringen en groei. De besparingen moeten worden aangemoedigd en extra middelen moeten ter beschikking gesteld worden van risicodragende aanwending in de ondernemings sfeer. Thans echter overheersen op veel kapitaalmarkten de staatsobligaties.

De regeringen dienen de noodzaak van aanpassing van de regels geldende voor de bedrijfsbelasting, de kapitaalmarkten en maatregelen tot ondersteuning van investeringen en besparingen te onderzoeken. Het inflatoire klimaat is een bijkomende factor die ernstige problemen schept voor de adequate kapitaalkostenevaluatie en doeltreffendheid van stimuleringschema's en belastingregelingen. Bij voorbeeld, waar de rentabiliteit laag of zelfs negatief is en de vooruitzichten somber zijn wordt de waarde van welke investeringsstimulus dan ook dienovereenkomstig verzwakt, in het bijzonder die van afschrijvingsfaciliteiten. Naarmate de inflatie krachtiger is geworden is de stimulerende kracht van afschrijvingsaftrekken verminderd. Bovendien hebben de inflatie en het lage rendement de beschikbaarheid van risicodragend kapitaal, vereist voor de vergroting van de werkgelegenheid, verminderd. Een beleid van investeringssteun is een te ingewikkeld en van land tot land te uiteenlopend ontwerp om simpele veralgemening toe te laten. Twee stellingen lijken niettemin houdbaar. De eerste is dat, gegeven de huidige prioritaire noodzaak een machtige nieuwe investeringsgolf uit te lokken, het reële peil van de financiële stimulansen tot investering en innovatie moet worden gehandhaafd zo niet verhoogd. De tweede is dat de ervaring heeft

⁽¹⁾ De volledige tekst en de bijbehorende analyse zijn gepubliceerd in *Europese Economie*, nr. 9, juli 1981.

geleerd dat meervoudige steunsystemen gericht op verschillende beleidsdoeleinden met elkaar in strijd kunnen komen en kosteninefficiënt worden. Verhoging van de doeltreffendheid van investeringssteun blijft een aanbevelingswaardig streven voor de betrokken autoriteiten.

De vermindering van de werkloosheid moet hoofdzakelijk komen van het scheppen van arbeidsplaatsen in nieuwe groei-industrieën en dienstensectoren. In vele van de nieuwste en veelbelovende industrieën — de micro-electronica — is de positie van de Gemeenschap in de wereld niet zo stevig als zij zou moeten zijn. Om haar nieuwe industriële basis op te bouwen moeten bedrijven, regeringen en Gemeenschap samenwerken in een alomvattende strategie die zich uitstrekt over onderzoek en ontwikkeling, vennootschapsorganisatie, commerciële en publieke beleidsmaatregelen. Er zijn reeds voorbeelden van succes, zoals de Airbus, die in de branche luchtvaartindustrie grote marktaandelen herovert. De Gemeenschap moet de hoogste prioriteit geven aan het stimuleren van de capaciteit van de Europese industrie om een grote wereldmacht te worden in de voornaamste geavanceerde technologieën van de komende decennia.

De Gemeenschap moet op het terrein van het industriebeleid aanvullen wat de individuele Lid-Staten alleen, vergeleken met de Verenigde Staten en Japan, niet kunnen bereiken. Het uitbuiten van Europa's continentale afmetingen dient niet noodzakelijkerwijs te steunen op overheidsingrijpen op Gemeenschapsniveau. Niettemin moeten alle relevante beleidsverantwoordelijkheden van de Gemeenschap ter vergemakkelijking van dit proces worden ingezet. In de eerste plaats moet de openheid van de interne markt verder worden verbeterd. Ten tweede moet het gebruik van staatssteunmaatregelen in de hand worden gehouden ter voorkoming van afscherming van de markten en nationale discriminatie. Ten derde moet de Gemeenschap waar nodig optreden om de opbouw van een geavanceerd Europees industrieel potentieel te bevorderen. Ten vierde moeten de eigen financiële mogelijkheden van de Gemeenschap voortgaan met de investeringen en de structurele aanpassing daar te blijven ondersteunen waar de erkende prioriteiten van de Gemeenschap liggen. Dit geldt zowel voor leningen als voor de structurele fondsen van de Gemeenschapsbegroting welke beleidslijnen op dit ogenblik in herziening zijn. De Gemeenschap dient voorts de ontwikkeling van kleine en middelgrote bedrijven aan te moedigen, ten dele door vergemakkelijking van hun toegang tot Gemeenschapsfinanciering middels de techniek van globale leningen via passende financiële kanalen.

Vele vaak verfijnde initiatieven worden thans in de Lid-Staten genomen ten einde bij te dragen tot het proces van schepping van kleinschalige werkgelegenheid. Deze ontwikkeling dient rekening te houden met de potentiële bijdrage van verschillende soorten ondernemingen, coöperaties inbegrepen, tot

schepping van werkgelegenheid, in het bijzonder door aanwending van plaatselijk economisch potentieel, waarbij aldus een belangrijk perspectief wordt geopend voor een meer flexibele aanpassing van de economie aan nieuwe afzetmogelijkheden.

De behoefte aan een doortastender energiebeleid van de Gemeenschap vormt een vitaal onderdeel van de strategie tot verhoging van investeringen en werkgelegenheid. Een kader is onlangs voorgesteld in een Commissiemededeling: „De ontwikkeling van een energiestrategie voor de Gemeenschap” (COM(81) 540, 23 september 1981). De Raad constateert dat de hoofdprioriteiten voor actie door de Gemeenschap die door de Commissie worden voorgesteld, de volgende zijn:

- (i) Verzekering van een toereikend peil van investeringen zowel in alternatieve vervangingsmiddelen voor aardolie als in het rationeler gebruik van energie. De prognoses voor de energie-investeringen houden in dat hun volume zal stijgen van ongeveer 1,6 % van het BBP thans tot gemiddeld 2,2 % voor dit decennium, hetgeen zou neerkomen op 9 tot 10 % van de totale investeringen en uitgaven van zowat 500 miljard Ecu. De Commissie heeft haar twijfels ten aanzien van de mogelijkheid deze prognoses te verwezenlijken zonder nieuwe actie binnen de Gemeenschap. Maar zelfs al zouden zij worden gerealiseerd dan nog zou het peil van de energie-investeringen niet meer bedragen dan ongeveer de helft van de relatieve inspanning der Verenigde Staten en twee derde van die van Japan (in alle gevallen becijferd op de basis van de energie-investeringen in verhouding tot het BBP).
- (ii) De ontwikkeling van een gemeenschappelijke aanpak van het probleem van de prijzen van en de belasting op energieproducten. Wat dit laatste betreft heeft de Commissie gedetailleerde voorstellen gedaan in een mededeling onder de titel „Belasting op aardolieproducten” (COM(81) 511, 9 september 1981), waarin beginselen worden ontwikkeld voor een gecoördineerde aanpak, met betrekking tot het bepalen van doelzones voor de belastingdruk op de voornaamste aardolieproducten en richtlijnen voor de afschaffing van vrijstellingen, subsidies of verlaagde tarieven voor specifieke gebruikers. Een constructief gebruik van energiebelastinginstrumenten kan een van de doeltreffendste beleidsacties zijn tot uitlokking van werkgelegenheidsgenererende investeringen.
- (iii) Het nemen van geloofwaardige maatregelen ten behoeve van de aardolievoorziening in de Gemeenschap in een „partiële” crisissituatie.
- (iv) De versterking van het gemeenschappelijk beleid op het gebied van onderzoek, ontwikkeling en technologie.

- (v) De verdere ontwikkeling van gemeenschappelijke initiatieven op het gebied van externe energiebetrekkingen, meer in het bijzonder met betrekking tot de ontwikkelingslanden.

Het zal tijd vragen voordat de fundamentele economische remedies op de werkloosheid effect te beginnen sorteren.

Een begin is in de Gemeenschap echter gemaakt met het doen erkennen dat er plaats is voor een gemeenschappelijke en constructieve aanpak, met name tijdens de gemeenschappelijke vergadering van ministers van Financiën en Sociale Zaken in juni van dit jaar. De conclusies van de voorzitter op die vergadering stemden overeen met de opvattingen van de Commissie dat een alomvattende beleidsreactie vereist is om op de tweevoudige uitdaging van teruggrijping van inflatie en werkloosheid in te gaan. Er bestaat bij voorbeeld overeenstemming inzake de noodzaak de werkgelegenheidsexpansie op het gebied van technologische innovatie en in de energiesector voort te zetten, alsmede de schepping van kleinschalige werkgelegenheid. De druk, ten gevolge van de financieringsmethode, van de sociale verzekering op werkgevers behoeft herziening en een meer doorzichtige en samenhangende analyse van het effect van overheidsuitgaven op werkgelegenheid en groei is nodig. Er bestaat tevens overeenstemming over de noodzaak van rechtstreekse actie ter vermindering van de werkloosheid.

Met betrekking tot het bijzonder acute probleem van de werkloosheid van jongeren heeft de Commissie het debat een stap verder gebracht door een

gemeenschappelijk doel voor te stellen in haar voorwoord op het Vijfde Programma op middellange termijn: het over de vijf komende jaren voorbereiden en invoeren van regelingen en voorzieningen om te verzekeren dat alle jongeren wanneer zij de school verlaten ofwel een betaalde werkkring krijgen ofwel toegang tot een beroepsopleidingscursus, of allebei. De Raad constateert dat de Commissie in het bijzonder voorstelde:

- (i) de nationale ervaringen op dit terrein met elkaar te vergelijken;
- (ii) voor te schrijven dat nationale programma's op een bepaalde datum aan de Gemeenschap worden voorgelegd;
- (iii) een beslissing te nemen inzake gedeeltelijke financiering van zodanige regelingen uit de middelen van het Europees-Sociaal Fonds;
- (iv) te voorzien in het met regelmatige tussenpozen onderzoeken van de bereikte resultaten.

De aanpassing van de werktijd kan ook bijdragen tot het minder acuut maken van het probleem van de werkloosheid, waarbij de sociale eisen van meer flexibele werkregelingen — bij voorbeeld deeltijdarbeid, vervroegde uittreding, enz. — onderling met elkaar in overeenstemming worden gebracht. Er moet echter nauwlettend op worden toegezien dat veranderingen in arbeidsvoorwaarden worden vermeden die het risico zouden kunnen doen ontstaan van aanmerkelijk vergrote arbeids- of kapitaalkosten per uur en eveneens een scherpe divergentie tussen de Lid-Statens te vermijden, in het bijzonder op een wijze die de concurrentievoorwaarden in gevaar zouden kunnen brengen.

4. ECONOMISCH BELEID IN DE LID-STATEN

In 1981 is de economische toestand in *België* verslechterd. De vermindering van de bedrijvigheid en de werkgelegenheid ging gepaard met een snellere stijging van de consumptieprijzen en een verslechtering van de lopende rekening van de betalingsbalans.

De Commissie van de Europese Gemeenschappen achtte deze toestand zorgwekkend en heeft op 22 juli 1981 een aanbeveling gericht tot de Belgische Regering waarin herstelmaatregelen op het gebied van de begrotingspolitiek, het monetaire beleid en de inkomenspolitiek werden aanbevolen.

De Belgische autoriteiten hebben begin augustus 1981 richtsnoeren vastgesteld voor de opstelling van de Rijksbegroting voor 1982 waarbij het tekort op de lopende rekening, zoals de Commissie had verzocht, werd teruggebracht tot ongeveer 200 miljard Bfr. in 1982. Hierdoor zal het netto-financieringstekort van de gehele overheid in procenten van het bruto binnenlands produkt kunnen worden verlaagd van 15,5 % in 1981 tot 13,5 % in 1982.

Volgens de meest recente gegevens met betrekking tot de uitvoering van de begroting 1981 is het

waarschijnlijk dat het financieringstekort aanzienlijk hoger zal uitvallen dan bij de voorlopige medio 1981 gemaakte ramingen werd aangenomen. Overigens blijkt uit de door de Belgische autoriteiten gegeven richtsnoeren een grotere verzwarende van de belastingdruk en een geringere terughoudendheid bij de uitgaven dan in de aanbeveling van de Commissie was voorgesteld.

Wil de begroting voldoen aan de bovengenoemde beperkingen en prioriteiten, dan zal de uitvoering ervan in 1982 erop gericht moeten zijn de uitgaven strikt in de hand te houden en zal voldoende soepelheid moeten worden betracht om binnen de totale begroting de nodige compensaties te vinden.

Overigens maakten de politieke gebeurtenissen ten uitvoerlegging van de begrotingsoriëntaties en voortzetting van de dialoog met de sociale partners over de inkomensmatiging en een eventuele versoepeling van de indexerings van bepaalde inkomens, zoals door de Commissie voorgesteld, niet mogelijk.

Ter wille van een duurzame verbetering van de werkgelegenheid zouden de budgettaire beslissingen

zo snel mogelijk getroffen dienen te worden en zou de hervatting van de besprekingen zo spoedig mogelijk tot een concreet resultaat moeten leiden.

De versterking van de Belgische concurrentiepositie, een essentiële factor voor het herstel van de expansie, hangt grotendeels af van een relatieve verlaging van de kosten ten opzichte van de belang-

rijkste concurrenten alsmede van een herstructurering van het produktiepotentieel — hetgeen een krachtige groei van de investeringen vereist. De herziening van de spilkoersen in het Europees Monetair Stelsel, waartoe op 4 oktober 1981 werd overgegaan, doet niets af aan het feit dat de aanpassing in hoofdzaak binnen de Belgische economie zal moeten plaatsvinden.

TABEL 4

België: belangrijkste economische grootheden, 1960-1981

Jaren	BBP volume-groei	BBP volume-groei per hoofd van de beroepsbevolking	Werkloosheid in % van de beroepsbevolking	Stijging van de consumptieprijzen	Loonsom per werknemer	Lopende rekening van de betalingsbalans	Saldo van de gehele overheid ⁽³⁾	Spaarquote van gezins-huishoudingen	Groei van de liquiditeitsmassa M2 H ⁽⁴⁾
	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	%	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	% BBP	% BBP	%	%
1960-1969	4,8	4,0	2,2	3,2	7,6	+0,2	- 1,5	13,0	8,2
1970-1979	3,4	3,1	4,9	6,5	12,3	+0,4	- 4,3	16,8	10,9
1979	2,3	1,4	8,6	3,9	6,0	-2,9	- 6,8	14,8	6,0
1980	2,4	2,6	9,3	6,4	8,8	-5,2	- 9,1	15,6	2,7
1981 ⁽¹⁾	-1,0	1,4	11,6	7,5	8,8	-7,2	-12,4	16,1	6,1

⁽¹⁾ Voorlopige ramingen van de diensten van de Commissie op basis van huidig of te verwachten beleid.

⁽²⁾ Procentuele verandering ten opzichte van de voorafgaande periode op jaarbasis.

⁽³⁾ In termen van de nationale boekhouding, uitgezonderd leningen, voorschotten en deelnemingen (netto).

⁽⁴⁾ Ultimo. Tot 1978: geldhoeveelheid en deposito's voor ten hoogste een jaar bij overwegend geldscheppende instellingen; vanaf 1979: geharmoniseerde M2 (M2H).

Denemarken is er in 1980 en 1981 in geslaagd het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans aanzienlijk te verminderen, ondanks de aanmerkelijke verslechtering van de ruilvoet en de grotere buitenlandse schuldenlast. De verbetering komt tot uiting in een versterking van de concurrentiepositie, maar is ten koste gegaan van een daling van de binnenlandse vraag, met name van de particuliere consumptie en de woningbouw. De economische activiteit onderging derhalve een vertraging met als gevolg een vergroting van de werkloosheid tot 8,2 % van de beroepsbevolking in 1981.

De vooruitzichten voor 1982 wijzen op een duidelijk herstel van de bedrijvigheid — waarbij het BBP op jaarbasis met 3 % zou kunnen toenemen — en bevestigen de noodzaak een strikt financieel beleid te voeren zoals omschreven in het eind 1979 aangenomen meerjarenprogramma. De steeds grotere uitgaven ter bestrijding van de werkloosheid, de snel groeiende rentebetalingen op de overheidsschuld en de zwakke ontwikkeling van de belastingontvangsten als gevolg van de slappe economische activiteit vormen ernstige problemen voor het begrotingsbeleid. Het netto-financieringstekort van de centrale overheid, dat is gestegen van 17,9 miljard Dkr. in 1980 tot 31,9 miljard in 1981, d.w.z. respectievelijk van 4,8 tot 7,9 % van het bruto binnenlands produkt, zou in 1982 volgens de ontwerp-begroting 39,9 miljard ofwel 8,8 % van het BBP bedragen. De financiering van een dergelijk tekort zou in de

toekomst moeilijk kunnen worden, terwijl de lasten van de schuld de budgettaire situatie in toenemende mate verslechteren. Een eventuele verdere vergroting van het begrotingstekort zou het herstel van het externe evenwicht in gevaar kunnen brengen.

De regering zal ervoor moeten zorg dragen dat de in het meerjarenprogramma opgenomen richtcijfers voor de ontwikkeling van de uitgaven strikt worden nageleefd en alles in het werk moeten stellen om bij de uitvoering van de begroting van 1982 het thans geraamde tekort, zelfs bij een minder gunstige ontwikkeling van de conjunctuur, niet to overschrijden.

De financiering van de toegenomen overheidstekorten en de noodzaak tot aantrekking van buitenlands kapitaal ter dekking van het tekort op de lopende rekening beperken de speelruimte van het monetair beleid aanmerkelijk. Volgens de huidige beleidslijnen zal de ontwikkeling van de binnenlandse liquiditeit strikt in de hand moeten worden gehouden en zal een betrekkelijk hoog renteniveau moeten worden gehandhaafd.

De sedert 1979 ingevoerde wijzigingen in het indexeringssysteem en de matiging van de eisen van de sociale partners hebben geleid tot een minder snelle stijging van de nominale inkomens. Deze ontwikkeling dient in de toekomst te worden gehandhaafd. Indien men hierin niet slaagt zal terwille van de interne en externe stabiliteit een stringenter beleid moeten worden gevoerd.

TABEL 5

Denemarken: belangrijkste economische grootheden, 1960-1981

Jaren	BBP volume-groei	BBP volume-groei per hoofd van de beroeps-bevolking	Werkloosheid in % van de beroeps-bevolking	Stijging van de consumptie-prijzen	Loonsom per werknemer	Lopende rekening van de betalings-balans	Saldo van de gehele overheid ⁽³⁾	Spaarquote van gezins-huishoudingen ⁽⁴⁾	Groei van de liqui-diteiten-massa M2 ⁽⁵⁾
	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	%	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	% BBP	% BBP	%	%
1960-1969	5,1	3,8	1,2	5,3	10,2	-2,0	(1,4)	:	10,1
1970-1979	2,8	2,2	3,3	9,4	11,6	-2,8	(+0,9)	21,3	11,0
1979	3,0	2,4	5,3	9,6	9,1	-4,5	-3,3	21,8	9,9
1980	-0,2	-0,0	6,2	11,9	9,0	-3,8	-6,1	22,8	10,9
1981 ⁽¹⁾	0,0	1,1	8,2	11,2	9,9	-3,3	-9,8	24,6	9,3

⁽¹⁾ Voorlopige ramingen van de diensten van de Commissie op basis van huidig of te verwachten beleid.

⁽²⁾ Procentuele verandering ten opzichte van de voorafgaande periode op jaarbasis.

⁽³⁾ In termen van de nationale boekhouding, uitgezonderd leningen, voorschotten en deelnemingen (netto).

⁽⁴⁾ Particuliere sector.

⁽⁵⁾ Eind van het jaar.

In de *Bondsrepubliek Duitsland* zijn de voorwaarden betrekkelijk gunstig voor een herstel van zowel het interne als het externe economische evenwicht alsmede voor een economische groei, welke voldoende is om een verbetering in de werkgelegenheid te bewerkstelligen. Na een periode waarin de betalingsbalans sterk verslechterde en de tekorten van zowel de gehele overheid als de Bond aanmerkelijk uitgingen boven de ramingen, zijn thans belangrijke verbeteringen te verwachten, als gevolg waarvan meer beleidsruimte zou kunnen ontstaan. De betalingsbalans zal waarschijnlijk aanmerkelijk verbeteren en in belangrijke mate bijdragen tot een groei van 1 à 2 % in 1982, welke in de loop van het jaar een versnelling te zien zou geven. Deze ontwikkelingen zullen de grondslagen, die reeds zijn gelegd voor de verbetering van de economische groei en de werkgelegenheidssituatie op middellange termijn, verder versterken.

In de betrekkingen met het buitenland heeft de aanmerkelijke depreciatie van de DM tot midden 1981 de Duitse industrie voordelen verschaft in de prijsconcurrentie. Verwacht wordt dat in 1982 de uitvoer krachtig zal toenemen en de voornaamste factor zal zijn die de Duitse economie de huidige recessiefase zal doen verlaten. De recente versterking van de DM, zoals die tot uiting komt in de herschikking van de spilkoersen in het Europees Monetair Stelsel en in de krachtige positie van de DM ten opzichte van de US-dollar, zal bijdragen tot vermindering van de kosten van aardolie en andere ingevoerde goederen. De inflatoire druk zal als gevolg daarvan naar verwachting in 1982 verminderen, zodat de prijzen met ongeveer 5 % zullen stijgen, terwijl het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans een aanmerkelijke verbetering te zien zal geven.

Ten einde het vertrouwen te vergroten en te voorkomen dat op de binnenlandse kapitaalmarkten een te felle concurrentie om de schaarse beschikbare middelen ontstaat heeft de regering maatregelen genomen ter verlaging van het tekort van de overheidssector.

Door deze maatregelen zal het financieringstekort van de Bondsrepubliek, dat voor 1981 waarschijnlijk ongeveer 37 miljard zal bedragen, voor 1982 kunnen dalen tot 26,5 miljard DM. Deze verbetering wordt voornamelijk bereikt door beperking van de bestedingen alsmede door verminderingen van de belastingvrijstellingen en een beperkte verhoging van de belastingen en door de overdracht van de winst van de Bundesbank naar de Federale begroting. Ook wordt een geringe belastingverhoging voorgesteld. Een dergelijk beleid maakt het mogelijk te snelle aanpassingen te vermijden en verenigbaar te blijven met de extra ruimte welke voor het monetair beleid voortvloeit uit de recente appreciatie van de DM. In de huidige situatie kan worden overwogen het financieringstekort van de gehele overheid van meer dan 4 % van het BBP in 1981 te doen dalen tot 3,5 % van het BBP in 1982.

De Bundesbank zou de toename van de geldhoeveelheid van de Centrale Bank naar het bovenste gedeelte van de aangekondigde marge van 4 à 7 % moeten oriënteren indien de verbetering van de betalingsbalans aanhoudt, het inflatiepercentage daalt en dit beleid wordt ondersteund door de ontwikkeling van de openbare financiën en de lonen. Aldus zou het mogelijk moeten zijn de nu toegenomen marge volledig te benutten voor een verlaging van de rentetarieven. Dit zou een gunstig effect hebben op de kapitaalmarkten in Europa en het investeringsklimaat in het algemeen verbeteren. De mogelijkheid van een verlaging van het rente-

peil zou aanzienlijk verbeteren als de recente regeeringsbesluiten met betrekking tot de loonsverhogingen bij de overheid door werkgevers en werknemers aanvaard zouden kunnen worden als uitgangspunt voor de komende loononderhandelingen.

De door de tweede oliecrisis veroorzaakte fundamentele ontwrichtingen doen verwachten dat het groeitempo op langere termijn, vergeleken met de resultaten in het verleden, bescheiden zal zijn. De werkloosheid zal daarbij betrekkelijk groot blijven, onder meer als gevolg van een nog enkele jaren aanhoudende ongunstige demografische ontwikkeling.

Ofschoon andere landen van de Europese Gemeenschap met dezelfde problemen te kampen hebben, zullen de resultaten op langere termijn ten aanzien van groei en inflatie in de Bondsrepubliek beter kunnen zijn dan elders. Hiermede ontstaat een grotere divergentie tussen de landen van de Gemeenschap. Niettemin zouden betere groeieresultaten onmiskenbaar ook voor de andere landen gunstig zijn. Het belang van een voortdurende zorg voor de ontwikkeling op langere termijn van de economie is dan ook onmiskenbaar. In dit opzicht zal de energierekening waarschijnlijk nog geruime tijd een beperkende factor van betekenis vormen. Een verdere diversificatie van energiebronnen ten einde de afhankelijkheid van het buitenlandse aanbod, in het bijzonder van olie, te verminderen is dan ook van fundamentele betekenis. De autoriteiten dienen te zorgen voor een bedrijfsklimaat dat zich kenmerkt door zekerheid en stabiliteit; voorts moeten zij ernaar streven de onzekerheden omtrent de toekomstige energie-investeringen op te heffen. Energiebesparingen dienen in het bijzonder te worden bevorderd op gebieden waar stimulansen nodig

zijn ten einde de technische ontwikkeling op gang te brengen; deze zal zich op eigen kracht voortzetten zodra de rentabiliteit daarvan is verzekerd.

Voor de noodzakelijke aanpassingen van de industriële structuur zijn nieuwe investeringen vereist welke de produktiviteit, de rentabiliteit en de flexibiliteit van het productieapparaat bewerkstelligen. Een analyse van de laatste ontwikkelingen dien-aangaande doet vrezen dat er voor de komende jaren onvoldoende potentieel voor economische groei en werkgelegenheid aanwezig is en doet duidelijk de noodzaak uitkomen van een snelle aanpassing in zowel kwantitatief als kwalitatief opzicht. De voor een verbreding en herstructurering van de kapitaalgoederenvoorraad vereiste aanzienlijke groei van de investeringen in vaste activa zal vooral moeten worden gestimuleerd door verbetering van de aanbodvoorwaarden. De voornaamste taak voor het economisch beleid zal zijn het algemene regulerende kader van de economie te verbeteren in die zin dat bij de allocatie van produktiefactoren een verschuiving naar investeringen wordt bevorderd. Van belang is ook de opheffing van de belemmeringen die op verschillende gebieden de aanvang van nieuwe projecten in de weg staan. In enkele gevallen echter, met name daar waar aan investeringen hoge risico's maar ook belangrijke externe voordelen zijn verbonden, is er, in het kader van het structuurbeleid, reden voor bijzondere maatregelen ter stimulering van industrieën welke waarschijnlijk zullen bijdragen tot de toekomstige groei. Ook de algemene investeringsvoorwaarden voor de kleine en middelgrote ondernemingen zullen verbeterd moeten worden. Deze ondernemingen spelen immers een belangrijke rol bij de economische aanpassing maar ondervinden veelal belemmeringen als zij willen overgaan tot nieuwe ontwikkelingen.

TABEL 6

BR Duitsland: belangrijkste economische grootheden, 1960-1981

Jaren	BBP volume-groei	BBP volume-groei per hoofd van de beroepsbevolking	Werkloosheid in % van de beroepsbevolking	Stijging van de consumptieprijzen	Loonsom per werknemer	Lopende rekening van de betalingsbalans	Saldo van de gehele overheid ⁽³⁾	Spaarquote van gezins-huishoudingen	Groei van de liquiditeitsmassa M3 ⁽⁴⁾
	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	%	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	% BBP	% BBP	%	%
1960-1969	5,2	4,3	0,9	2,6	7,6	+0,8	+0,7	10,8	10,6
1970-1979	3,2	3,6	2,5	5,3	9,5	+0,9	-1,4	13,8	10,1
1979	4,4	2,9	3,4	4,2	5,5	-0,7	-3,0	13,1	6,0
1980	1,9	1,0	3,3	5,4	6,5	-2,0	-3,5	13,3	6,2
1981 ⁽¹⁾	-0,3	0,7	4,7	5,8	5,6	-1,5	-4,0	14,1	5,4

⁽¹⁾ Voorlopige ramingen van de diensten van de Commissie op basis van huidig of te verwachten beleid.

⁽²⁾ Procentuele verandering ten opzichte van de voorafgaande periode op jaarbasis.

⁽³⁾ In termen van de nationale boekhouding, uitgezonderd leningen, voorschotten en deelnemingen (netto).

⁽⁴⁾ Eind van het jaar.

Toelichting: De cijfers van de eerste vier kolommen zijn tot 1979 op basis van de ESER.

In *Frankrijk* is de nieuwe economische politiek erop gericht in de eerste plaats de werkloosheid terug te dringen en in de tweede plaats de inkomensverschillen te verkleinen. Om deze doelstellingen te bereiken wordt ernaar gestreefd een weloverwogen versnelling van de groei te verenigen met een duidelijke vertraging van de inflatie.

Op korte termijn wordt met dit beleid beoogd het zich aftekenende herstel te ondersteunen. De eerste maatregelen werden in het begin van de zomer van 1981 genomen en hadden vooral ten doel de lagere lonen en bepaalde sociale uitkeringen belangrijk te verhogen, bepaalde vormen van bijstand te verlenen aan de ondernemingen wegens de verhoging van hun lasten bij een ongunstige conjunctuur, en de krediebeperkingen enigszins te versoepelen. Bijgevolg zal ondanks de bij de aanvullende begroting van juli vastgestelde hogere belastingen — met name voor de hoge inkomens — de toestand van de openbare financiën in 1981, met wellicht een tekort van iets meer dan 2 % van het bruto binnenlands produkt, nog veel slechter worden dan aanvankelijk was voorzien. Tevens zullen bovengenoemde maatregelen waarschijnlijk een toeneming van de geldhoeveelheid met 13 % in de loop van het jaar tot gevolg hebben.

In 1982 zal worden getracht de economie impulsen voor expansie te blijven geven, echter niet meer ter stimulering van het verbruik, maar ter bevordering van de investeringen. Tegelijkertijd zal alles in het werk worden gesteld om de inflatie te bestrijden, hetgeen nog dringender is geworden door de monetaire aanpassing van 4 oktober 1981. In het kader van de directe en indirecte bevordering van de werkgelegenheid vertoont de staatsbegroting voor 1982 immers een krachtige uitgavenstijging. Ondanks het uitstel van een aantal uitgaven, is voor dat jaar met een potentieel tekort te rekenen dat groter is dan dat van 1981 en dit te meer omdat de fiscale druk weliswaar zwaarder is geworden voor de vermogens en hogere inkomens, maar over het geheel genomen ongewijzigd zal blijven. Daartegenover is echter besloten de sociale heffingen te verhogen om de te verwachten sterke stijging van de lasten van de sociale zekerheid gedeeltelijk te compenseren; voorts zijn aan de kredietverlening aan het bedrijfsleven grenzen gesteld die verenigbaar zijn met de nagestreefde belangrijke vermindering van de liquiditeitsquote van de economie.

Voorts wordt uitgegaan van het principe dat de lonen en salarissen in 1982 gemiddeld niet sterker mogen stijgen dan de prijzen en is voor een aantal prijzen een tijdelijke stop afgekondigd om de aanzet tot een minder snelle prijsstijging te geven.

Men verwacht van deze politiek een voelbaar herstel van de binnenlandse vraag, hetgeen in combinatie met de gunstige ontwikkeling van de buitenlandse vraag een reële groei van het bruto binnenlands produkt van ongeveer 0,5 % in 1981 en 3 % in 1982 mogelijk kan maken. Daarbij zou de prijsstijging op jaarbasis duidelijk geringer kunnen zijn,

met als doelstelling eind 1982 een ritme van 10 % te bereiken.

De resultaten van dit beleid zijn echter nog aan een aantal onzekerheden onderhevig. Het is in de eerste plaats niet zeker dat de verwachte verbetering van de zelffinancieringscapaciteit van de ondernemingen en de begrotingsmaatregelen — hoe ingrijpend ook — ten gunste van de investeringen voldoende zijn om een gunstige invloed uit te oefenen, aangezien het negatieve effect van de zeer slechte financiële uitgangssituatie kan blijven doorwerken. Het staat evenmin vast dat het binnenlandse aanbod, dat potentieel wordt beperkt door de geringe uitbreiding van de productiecapaciteit in de laatste jaren, in de gewenste mate aan de vraag zal kunnen voldoen. Het is dus niet uitgesloten dat het betalingsbalanstekort opnieuw groter wordt en de inflatoire spanningen sterker blijven dan voorzien. Dit zou nog ernstiger zijn indien de inflatieverwachtingen de consumptie te zeer zouden opdrijven.

Bepalend voor het welslagen van het gevoerde beleid schijnt dan ook te zijn hoe snel men er in het kader van de inflatiebestrijding in zal slagen om de financiële toestand van de ondernemingen te verbeteren ten einde de wederopleving van de investeringen mogelijk te maken en om de consumptieve bestedingen te matigen. Hiertoe zal het nodig zijn dat de economische en sociale partners in het vooruitzicht van een geleidelijke desindexatie van de economie daadwerkelijk de nieuwe oriëntatie inzake de vorming van de inkomens, met name de lonen, aanvaarden.

Ten aanzien van de prijzen dienen de voorlopige uitzonderingen op het beginsel van de prijsvrijheid te verdwijnen ten gunste van vrijwillige verbintenissen tot matiging. De inspanning tot vermindering van het liquiditeitspercentage van de economie moet eveneens worden voortgezet, hetgeen veronderstelt dat de toename van de geldmassa aanmerkelijk lager is dan de toeneming van het bruto nationaal produkt in waarde. Dit veronderstelt enerzijds dat bij de ingeslagen beleidskoers de openbare financiën zo streng worden beheerd, dat het financieringstekort van de gehele overheid op $\pm 2,5$ % van het bruto binnenlands produkt wordt gehandhaafd, ten einde ook het bedrijfsleven financieringsmogelijkheden te bieden, en anderzijds dat passende voorzieningen worden getroffen om een groter deel van de besparingen van de gezinnen te stabiliseren.

Afgezien van het voor 1982 beoogde conjuncturele herstel is een duurzame terugkeer tot een krachtige groei afhankelijk van het vermogen van de economie zicht beter aan te passen aan de eisen van de buitenlandse vraag. Daartoe dient een einde te worden gemaakt aan de uitholling van het concurrentievermogen door de inflatie en dienen de noodzakelijke wijzigingen in het productie-apparaat te worden bespoedigd. Voor de inflatiebestrijding is

vereist dat een voorzichtig monetair beleid wordt gevoerd, anticipaties op verdere inflatie worden doorbroken en bepaalde structuren welke tot extra voordelen leiden worden hervormd. Wat de aanpassing van de produktiestructuur betreft behoeven de doelstellingen van het beleid niet ingrijpend te worden herzien. Zo dient het streven naar energiebesparing en het zoeken naar vervangende energie met het oog op een verminderde afhankelijkheid van ingevoerde olie te worden voortgezet en zelfs te worden versterkt, doch zonder belangrijke koerswijzigingen. Evenzo dient de industriepolitiek overeenkomstig de communautaire mededingingsregels hoofdzakelijk te worden bepaald door de marktfactoren. Dit moet het kader zijn voor de algemene initiatieven ten gunste van investeringen of research, voor de specifieke maatregelen ten behoeve van de reorganisatie van in moeilijkheden verkerende sectoren en de stimulering van sectoren die gebruik maken van geavanceerde technologieën, en tenslotte voor de nieuwe faciliteiten die aan kleine en middelgrote ondernemingen worden verleend om hun financieringsproblemen en de daaruit

voortvloeiende belemmeringen voor hun ontwikkeling op te vangen.

Tegelijkertijd dienen belangrijke initiatieven te worden ontplooid op het gebied van de beroepsopleiding ten einde een betere aanpassing van de kwalificaties aan de te verwachten ontwikkeling van de behoeften mogelijk te maken en aldus de kansen op de ontwikkeling van concurrerende activiteiten en bijgevolg ook de vooruitzichten voor een kwantitatieve en kwalitatieve verhoging van het werkgelegenheidsniveau te verbeteren.

Het zal uiteindelijk van het welslagen van dit geheel van maatregelen afhangen of er al dan niet een definitieve ommekeer in de tendens tot toename van de werkloosheid zal komen. Voor zover reglementaire voorzieningen worden getroffen om deze rechtstreeks te verminderen — hoofdzakelijk door verdeling van de beschikbare arbeid — ten einde de ernstige sociale gevolgen van het verschijnsel te verzachten, dient te worden vermeden dat dit direct of indirect leidt tot bijkomende kostenstijgingen.

TABEL 7

Frankrijk: belangrijkste economische grootheden, 1960-1981

Jaren	BBP volumegroei	BBP volumegroei per hoofd van de beroepsbevolking	Werkloosheid in % van de beroepsbevolking	Stijging van de consumptieprijzen	Loosom per werknemer	Lopende rekening van de betalingsbalans	Saldo van de gehele overheid ⁽³⁾	Spaarquote van gezinshuishoudingen	Groei van de liquiditeiten-massa M2 ⁽⁴⁾
	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	%	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	% BBP	% BBP	%	%
1960-1969	5,7	5,1	0,8	4,2	9,6	+0,3	+0,4	14,8	12,9
1970-1979	4,0	3,2	3,3	8,6	13,5	-0,3	-0,2	17,9	15,4
1979	3,3	3,9	6,0	10,5	13,2	+0,1	-0,8	16,7	14,4
1980	1,3	1,3	6,3	13,2	14,7	-1,4	+0,4	14,8	9,7
1981 ⁽¹⁾	0,5	0,6	7,6	13,5	15,6	-1,4	-2,1	14,8	13,0

(1) Voorlopige ramingen van de diensten van de Commissie op basis van huidig of te verwachten beleid.

(2) Procentuele verandering ten opzichte van de voorafgaande periode op jaarbasis.

(3) In termen van de nationale boekhouding, uitgezonderd leningen, voorschotten en deelnemingen (netto).

(4) Eind van het jaar.

In *Ierland* was het economisch beleid de afgelopen jaren voornamelijk gericht op industrialisatie, te weten op een diversificatie van de economische structuur waarbij het aandeel van de landbouw en andere traditionele activiteiten werd teruggedrongen. Ter bevordering van dit proces hebben de achtereenvolgende regeringen zich vooral toegelegd op het aantrekken van buitenlandse direct investeringen en op de totstandkoming van door de overheid gesteunde investeringen in de infrastructuur. Het succes van dit beleid blijkt uit het feit dat de Ierse uitvoer belangrijk sneller groeide dan de wereldhandel. Het open karakter van de Ierse economie maakt haar echter uiterst kwetsbaar voor de verzwakking van de internationale conjunctuur en

de inflatoire druk in de wereld, zoals deze zich voordeed na de tweede reeks aanzienlijke verhogingen van de aardolieprijzen. Het groots opgezette programma van overheidsinvesteringen ging altijd gepaard met betrekkelijk grote begrotingstekorten, maar de huidige internationale recessie, gecombineerd met doelbewuste maatregelen van economisch beleid, heeft thans een aanmerkelijke verhoging van deze tekorten met zich gebracht en een aanzienlijk deficit op de betalingsbalans veroorzaakt. Deze situatie werd nog verergerd door vrij matige resultaten bij de bestrijding van de inflatie, waardoor de concurrentiepositie van de economie tenslotte ernstig werd aangetast. Het beleid van de autoriteiten zal nu gericht moeten zijn op vermin-

dering van het betalingsbalanstekort en het financieringstekort, terugdringing van de inflatie en een verdere krachtige actie van de regering op het gebied van de investeringen.

Het is van essentieel belang voor de verbetering van de lopende rekening en voor de vermindering van de binnenlandse inflatoire druk, dat de monetaire ontwikkeling niet leidt tot een te sterke groei van de vraag. De monetaire autoriteiten hebben dan ook bekendgemaakt de groei van de kredietverlening aan de private sector voor de midden februari 1982 eindigende periode van twaalf maanden te zullen beperken tot 15 %. Bij een verwachte groei van het nominale BBP van meer dan 19 % voor het kalenderjaar 1981 moet dit doel geacht worden in overeenstemming te zijn met de noodzakelijke afremming van de binnenlandse vraag. Of dit doel bereikt zal worden zal echter voornamelijk afhangen van het effect van het grote financieringstekort van de overheid op de kredietschepping en van de houding van de autoriteiten ten aanzien van stijgende binnenlandse rentetarieven. Een zelfde beperking van de kredietverlening als die welke gold voor 1981 zou in 1982 — wanneer het nominale BBP, naar verwacht, met 21 % zal toenemen — van kracht kunnen blijven.

Tot de eerste oliecrisis was het financieringstekort van de overheid voornamelijk toe te schrijven aan de kapitaaluitgaven van de publieke sector. In de laatste jaren echter is een ernstige onevenwichtigheid op de lopende rekening van de begroting ontstaan. Dit was ten dele een gevolg van de werking van automatisch stabiliserende factoren, ten dele van overheidsmaatregelen en ten dele van de ontwikkeling van het loonniveau in de overheidssector. Het totale tekort houdt ook verband

met het ernstige betalingsbalanstekort, dat naar verwachting in 1981 zal stijgen tot 14,8 % van het BBP. Daarnaast dreigen door de stijgende lopende begrotingsuitgaven middelen weggezogen te worden van de kapitaalrekening. De als gevolg van de tekorten gestegen overheidsschuld beperkt bovendien de ruimte waarover de regering beschikt om het tekort op de lopende rekening te beperken en legt een zware last op de toekomstige belastingbetalers. Een tegengaan van de steeds grotere tekorten, in het bijzonder op de lopende rekening is dringend noodzakelijk en vereist een krachtig optreden van de regering. Dit moet zowel uitgavenverminderingen als belastingverhogingen omvatten. De aanvullende begroting die in juli door de nieuwe regering, nadat deze slechts een maand in functie was, werd bekendgemaakt ten einde een verdere verslechtering van de situatie in 1981 te voorkomen vormt een belangrijke stap in deze richting. Het beleid dient in 1982 nog verder te worden omgebogen om te komen tot een verlaging van het financieringstekort tot 13 % - 14 % van het BBP. Daarbij dient het tekort op de lopende rekening van de begroting verminderd te worden tot een niveau dat in overeenstemming is met de door de regering gedane toezegging dit tekort in vier jaar geheel te doen verdwijnen. Het zal moeilijk zijn deze doelstelling te verwezenlijken en tegelijkertijd een kapitaalbegroting voor te leggen die tot een hogere werkgelegenheid leidt, indien in 1982 een aanzienlijke aanpassing van de inkomensbelasting van kracht wordt. Er dient derhalve rekening te worden gehouden met de dringende noodzaak de financiële balans te verbeteren wanneer de belastingvoorstellen voor 1982 worden voorbereid.

De geringe weerstand van de economie tegen de sterke inflatoire tendensen in de wereld, de ongun-

TABEL 8

Ierland: belangrijkste economische grootheden, 1960-1981

Jaren	BBP volumegroei	BBP volumegroei per hoofd van de beroepsbevolking	Werkloosheid in % van de beroepsbevolking	Stijging van de consumptieprijzen	Loonsom per werknemer	Lopende rekening van de betalingsbalans	Saldo van de gehele overheid ⁽³⁾	Spaarquote van gezins-huishoudingen ⁽⁴⁾	Groei van de liquiditeitsmassa M3 ⁽⁵⁾
	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	%	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	% BBP	% BBP	%	%
1960-1969	4,5	4,2	4,5	3,9	9,3	- 1,9	- 2,5	10,2	9,6
1970-1979	3,8	3,7	7,1	12,8	18,1	- 4,2	- 6,3	19,5	18,3
1979	1,9	0,6	7,4	13,2	16,6	- 10,1	- 11,9	23,1	19,0
1980	0,9	- 0,1	8,3	18,2	20,5	- 8,3	- 13,1	19,7	16,9
1981 ⁽¹⁾	1,7	2,4	10,4	20,0	18,4	- 14,8	- 14,3	19,2	14,3

⁽¹⁾ Voorlopige ramingen van de diensten van de Commissie op basis van huidig of te verwachten beleid.

⁽²⁾ Procentuele verandering ten opzichte van de voorafgaande periode op jaarbasis.

⁽³⁾ In termen van de nationale boekhouding, uitgezonderd leningen, voorschotten en deelnemingen (netto).

⁽⁴⁾ Particuliere sector.

⁽⁵⁾ Eind van het jaar.

Toelichting: De cijfers van de kolommen 1, 2, 5 en 6 zijn tot 1979 op basis van de ESER.

stige ontwikkeling van de ruilvoet na de tweede reeks verhogingen van de olieprijsen, de onvoldoende matiging in de loononderhandelingen en de financiering van het tekort hebben geleid tot een inflatietempo dat het gemiddelde van de Gemeenschap verre te boven gaat: de deflator van de particuliere consumptie zal waarschijnlijk toenemen met 20 % in 1981. Voor de instandhouding van de concurrentiepositie van de economie is het van fundamenteel belang, dat het inflatietempo snel daalt zodat de binnenlandse kosten gedrukt kunnen worden. In dit verband kan de regering via haar houding ten aanzien van de publieke sector, waar ongeveer een vijfde van alle werknemers werkzaam is, een belangrijke invloed uitoefenen op de omvang van de loonsverhogingen die zullen resulteren uit de komende onderhandelingen.

In Italië wordt de economische politiek bepaald door het streven de reeds vele jaren in het land heersende krachtige inflatie te beteugelen; deze heeft niet alleen tot conjuncturele instabiliteit en onzekerheid omtrent de wisselkoersen geleid, maar ook tot een gebrekkige allocatie van de produktiemiddelen.

Deze strategie werd in de loop van 1981 gehandhaafd; zij werd voorts gesteund door de aanbeveling van de Commissie van 1 juli 1981 ter gelegenheid van de toepassing van de in artikel 109 van het Verdrag bedoelde vrijwaringsclausule door de Italiaanse Regering. Deze politiek werd geconcretiseerd in een stringenter kredietbeleid, basisbesluiten ter beperking van de groei van het overheidstekort — welke echter niet volledig zijn uitgevoerd — een poging om in onderling overleg te komen tot een stabilisatie van de consumptieprijsen alsmede de opening van onderhandelingen tussen de sociale partners met het oog op de aanpassing van de glijdende loonschaal.

De herziening van de wisselkoersen op 4 oktober 1981 is een reden te meer om deze nieuwe koers van de economische politiek in al zijn aspecten zo snel mogelijk vaste vorm te geven.

Te rekenen valt met een gunstige conjuncturele ontwikkeling; deze zal zich kenmerken door een levendige ontwikkeling van de buitenlandse vraag, een gematigd herstel van de binnenlandse vraag en waarschijnlijk opnieuw een minder snelle prijsontwikkeling. Zo kan het bruto binnenlands produkt na een geringe daling in 1981 in 1982 weer toenemen, terwijl de prijsstijging spontaan beperkt zou kunnen blijven tot minder dan 17 %. Deze situatie lijkt gunstig voor de definitieve invoering van anti-inflatoire maatregelen, waardoor na verloop van twee jaar de inflatie zou kunnen worden teruggebracht tot een niveau dat in de buurt ligt van het gemiddelde van de handelspartners, terwijl tegelijkertijd het potentiële groeitempo op middellange termijn zou kunnen worden gehandhaafd.

De economische politiek voor 1982 moet en kan dus ook duidelijk in het teken staan van de terugdringing van de inflatie en bijgevolg van de hiervoor vereiste combinatie van strenge monetaire normen en afremming van de kostenstijging. In de eerste plaats dient dus te worden getracht de liquiditeitsquote van de economie nog verder te verlagen door zowel een verdere inkrimping van het totale kredietverlenen te bewerkstelligen als de liquiditeit van de besparingen opnieuw te verminderen.

De grootste moeilijkheid hierbij vormt de beperking van het overheidstekort: tot 50 000 miljard lire voor het netto financieringstekort van de overheid in ruime zin en tot 9 % van het bruto binnenlands produkt voor het financieringstekort van de eigenlijke overheid; dit is niettemin een absolute vereiste, indien men het bedrijfsleven geen overdreven strenge kredietbeperkingen wil opleggen.

Het begrotingsbeheer van 1982 moet er dus op gericht zijn nieuwe middelen vrij te maken en vooral de uitgaven te beperken, want de spontane ontwikkeling van de uitgaven zou een belangrijke overschrijding van deze doelstelling tot gevolg hebben. Tevens is echter vereist dat de sedert vele maanden ondernomen pogingen om de vicieuze cirkel van de stijging van prijzen en kosten te doorbreken, duidelijke resultaten opleveren. Dit doel kan slechts worden bereikt indien de regeringsinitiatieven om de consumptieprijsen langzamer te doen stijgen, succes hebben en daardoor matiging wordt betracht bij de vernieuwing van de talrijke belangrijke collectieve arbeidsovereenkomsten die eind 1981 aflopen; voorts dienen de betrokken partijen overeenstemming te bereiken over een versoepeling van het mechanisme van de glijdende loonschaal.

Naast deze conjuncturele maatregelen vereist de beteugeling van de inflatie dat duurzame voorzieningen worden getroffen om in de toekomst de liquiditeitscreatie, waartoe in het verleden vooral het overheidstekort bijdroeg, aan banden te leggen. Hiertoe dient enerzijds de financiering van het tekort en anderzijds het tekort zelf te worden aangepakt. Wat de financiering betreft is het nodig, zoals thans reeds geschiedt, dat het beroep van de Schatkist op de markt wordt beperkt door de geleidelijke totstandbrenging van thesaurieëenheid in de overheidssector; voorts zou de stopzetting van de automatische interventies van de Centrale Bank bij de inschrijvingen op overheidspapier leiden tot een betere beheersing van de geldhoeveelheid. De noodzaak om de ontwikkeling van het tekort zelf in te dammen vereist een energieke aanpak, vooral omdat de meeste aandacht hierbij naar het lopende saldo moet gaan. In dit verband dient met name te worden gedacht aan een betere beheersing van de werkingskosten van de overheid

en van de openbare diensten, aan het verplicht stellen van een financieel evenwicht voor bepaalde sectoren met structurele tekorten — in de eerste plaats de gezondheidszorg en de pensioenen —, aan de wijziging van de automatische systemen bij de overdrachten van overheidsinkomsten naar de regionale en lokale overheden alsmede de herinvoering van belastingen die aan deze overheden ten goede komen.

De overige anti-inflatoire maatregelen die vereist zijn, zoals de afschaffing van de gebruiken en regelingen die de distributiekosten en de bouwkosten verhogen, maken deel uit van een beleid dat gericht is op een versterking van het aanbod en dat ten doel heeft de aanpassing van de produktiestructuur aan de eisen van een concurrerende economie te bespoedigen.

Het meest dringend in dit verband zijn maatregelen op het gebied van de energie, waar ten gevolge van de vertraging bij de invoering van een systematisch besparings- en vervangingsbeleid de afhankelijk-

heid van ingevoerde olie nog bijzonder groot is. De komende jaren dient energiek te worden gestreefd naar soberheid, een verhoogde aanwending van de nationale energiebronnen, de ontwikkeling van de nucleaire centrales en omschakeling op steenkool. Voorts zal moeten worden bijgedragen tot de hervorming van de industrie, waarbij het zwaartepunt moet worden verplaatst van de traditionele bedrijfstakken en de zware industrie, die dikwijls onder zware druk van de internationale concurrentie staan, naar de bedrijfstakken met een geavanceerde technologie en een hoge toegevoegde waarde; in laatstgenoemde sector is een gunstigere ontwikkeling van de handelsbalans noodzakelijk. De versterking van de produktiestructuur vereist tenslotte dat meer wordt gedaan om het ondernemingsklimaat te verbeteren. In dit verband dient met name te worden gestreefd naar grotere efficiency van de openbare diensten, verhoogde inschakeling van de zuidelijke regio's in het productieproces, aanpassing van de produktiestructuur in het algemeen en betere afstemming van de beroepsopleiding op de behoeften.

TABEL 9

Italië: belangrijkste economische grootheden, 1960-1981

Jaren	BBP volumegroei	BBP volumegroei per hoofd van de beroepsbevolking	Werkloosheid in % van de beroepsbevolking	Stijging van de consumptieprijzen	Loonsom per werknemer	Lopende rekening van de betalingsbalans	Saldo van de gehele overheid ⁽⁴⁾	Spaarquote van gezinshuishoudingen	Groei van de liquiditeitsmassa M2 ⁽⁵⁾
	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	% ⁽³⁾	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	% BBP	% BBP	%	%
1960-1969	5,9	6,3	5,5	3,5	10,3	+1,7	-1,9	:	13,9
1970-1979	3,3	2,5	5,6	13,2	17,8	+0,2	-9,1	25,2	19,6
1979	5,0	4,0	7,5	14,9	17,9	+1,6	-9,4	26,1	20,3
1980	4,0	3,0	8,0	20,3	22,0	-2,5	-7,8	24,3	12,0 ⁽⁶⁾
1981 ⁽¹⁾	-0,3	-0,6	8,6	19,5	19,3	-2,3	-9,0	23,5	3,2 ⁽⁶⁾

⁽¹⁾ Voorlopige ramingen van de diensten van de Commissie op basis van huidig of te verwachten beleid.

⁽²⁾ Procentuele verandering ten opzichte van de voorafgaande periode op jaarbasis.

⁽³⁾ Definitie BSEG.

⁽⁴⁾ In termen van de nationale boekhouding, uitgezonderd leningen, voorschotten en deelnemingen (netto).

⁽⁵⁾ Eind van het jaar.

⁽⁶⁾ M3 = 1980: 16,9,
1981: 17,5.

Het bruto binnenlands produkt is in *Luxemburg* in 1981 met ongeveer 3 % gedaald en zou in 1982 nog verder kunnen teruglopen, waardoor de werkgelegenheidssituatie, welke tot dusver vrij gunstig was, kan verslechteren. De herstructurering van het industriële apparaat wordt derhalve dringender, evenals de noodzaak zoveel mogelijk de produktiekosten te beperken. In dit verband zal de toepassing van de in mei j.l. met de sociale partners gesloten overeenkomsten, welke onder meer een versoepeling van het indexeringsstelsel inhouden, een belangrijke bijdrage kunnen leveren; dit lijkt

bijzonder gewenst in het licht van de recente snellere stijging der consumptieprijzen.

Het strakkere uitgavenbeleid, dat in de begroting voor 1982 werd aangekondigd moet erop gericht zijn de voor de industriële vernieuwing vereiste ruimte niet in gevaar te brengen en een verzwarend van de belastingdruk te voorkomen. Het is derhalve van belang dat het voor het begrotingstekort van de Staat bepaalde maximum (2,6 miljard frank of 1,9 % van het bruto binnenlands produkt) niet wordt overschreden.

TABEL 10

Luxemburg: belangrijkste economische grootheden, 1960-1981

Jaren	BBP volume-groei	BBP volume-groei per hoofd van de beroeps-bevolking	Werkloosheid in % van de beroeps-bevolking	Stijging van de consumptie-prijzen	Loonsom per werknemer	Lopende rekening van de betalings-balans	Saldo van de gehele overheid ⁽³⁾	Spaarquote van gezins-huishoudingen	Groei van de liquiditeits-massa M2/M3
	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	%	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	% BBP	% BBP	%	%
1960-1969	3,9	3,8	0,1	2,3	6,2	7,1	+1,7	:	:
1970-1979	3,1	1,6	0,2	6,6	10,4	18,5	+2,6	:	:
1979	3,6	2,5	0,7	4,9	6,2	28,7	+0,1	:	:
1980	0,4	-0,6	0,7	6,3	8,2	22,8	-1,3	:	:
1981 ⁽¹⁾	-3,3	-3,6	1,0	7,9	9,0	18,6	-3,0	:	:

(1) Voorlopige ramingen van de diensten van de Commissie op basis van huidig of te verwachten beleid.

(2) Procentuele verandering ten opzichte van de voorafgaande periode op jaarbasis.

(3) In termen van de nationale boekhouding, uitgezonderd leningen, voorschotten en deelnemingen (netto).

In *Nederland* wijzen de verwachtingen voor 1982, in vergelijking met de meeste andere landen van de Gemeenschap, op een relatieve verbetering van de economische situatie. De produktie zal weer toenemen en de inflatie zal vrij gematigd blijven. Het overschot op de betalingsbalans, dat in 1981 in de orde van grootte van 5 miljard gulden ligt, zou in 1982 oplopen tot 13 miljard, vooral ten gevolge van de verhoging van de prijs van het uit te voeren aardgas en de zwakke ontwikkeling van de investeringen.

Achter deze bemoedigende ontwikkeling gaan echter minder gunstige verwachtingen op middellange termijn schuil; volgens de officiële ramingen zou de groei van het bruto binnenlands produkt in de periode 1981-1985 slechts 1 % per jaar bedragen.

Onder deze omstandigheden streeft de Nederlandse overheid ernaar het concurrentievermogen van de economie te consolideren. Dit kan slechts verwezenlijkt worden door voortdurende inspanningen gericht op een herstructurering van de industrie. Deze moet met name leiden tot een minder intensief energieverbruik, in verband met de voorgenomen stabilisering van de aardgaswinning in de loop van de tachtiger jaren.

In dit licht dient ook een verdere inkomensmatiging te worden nagestreefd, waardoor niet alleen de produktiekosten verlaagd worden maar ook een voldoende rentabiliteit van de voor herstructurering noodzakelijke investeringen mogelijk wordt gemaakt.

De herziening van de spilkoersen in het Europees Monetair Stelsel op 4 oktober 1981, welke ten opzichte van de aan het wisselkoers-mechanisme deelnemende landen een effectieve appreciatie van de gulden van ongeveer 3,5 % impliceert, kan eveneens bijdragen tot deze doelstelling, met name door de matigende invloed op de invoerprijzen, door het gunstige effect van de verbetering van de ruilvoet op de reële inkomens en door gunstiger voorwaarden voor een verlaging van de rentevoet.

In het kader van het hierboven geschetste beleid dient tenslotte te worden gestreefd naar een stabilisering van de druk van de collectieve lasten en een terugdringing van het begrotingstekort. Hierop is de ontwerp-rijksbegroting voor 1982 gericht, die in september aan het parlement is aangeboden en waarin een inkrimping van het financieringstekort van de totale overheid van 7,75 % van het nationale inkomen in 1981 tot 6,5 % in 1982 is voorzien. Deze ontwerp-begroting gaat uit van ingrijpende bezuinigingsmaatregelen, vooral op het gebied van de sociale uitkeringen, de volksgezondheid en de salarissen van het overheidsperoneel. Het tekort ondergaat geen veranderingen ingevolge de aanpassingen die de nieuwe regering in de ontwerp-begroting heeft aangebracht. De aanvullende uitgaven, met name voor de werkgelegenheid (2,5 miljard gulden onder normale omstandigheden), worden gecompenseerd binnen de overige begrotingsposten.

Er blijft, ook bij een terugdringen van het begrotingstekort, het gevaar van een inflatoire financiering bestaan; ook blijft de druk van de fiscale en sociale lasten in *Nederland* op een in Europees verband zeer hoog peil.

TABEL 11

Nederland: belangrijkste economische grootheden, 1960-1981

Jaren	BBP volumegroei	BBP volumegroei per hoofd van de beroepsbevolking	Werkloosheid in % van de beroepsbevolking	Stijging van de consumptieprijsen	Loonsom per werknemer	Lopende rekening van de betalingsbalans	Saldo van de gehele overheid ⁽³⁾	Spaarquote van gezins-huishoudingen ⁽⁴⁾	Groei van de liquiditeitsmassa M2 ⁽⁵⁾
	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	%	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	% BBP	% BBP	%	%
1960-1969	5,5	3,8	0,9	4,1	10,4	+0,5	-0,6	:	8,7
1970-1979	3,5	3,0	3,0	7,5	11,7	+1,3	-0,8	17,6	11,6
1979	2,2	0,4	4,1	4,4	7,8	-1,3	-3,7	14,5	7,6
1980	0,5	0,2	4,9	6,9	5,8	-1,4	-3,7	13,3	3,6
1981 ⁽¹⁾	-1,1	0,4	7,3	7,5	4,3	+0,6	-4,1	13,1	6,6

(1) Voorlopige ramingen van de diensten van de Commissie op basis van huidig of te verwachten beleid.

(2) Procentuele verandering ten opzichte van de voorafgaande periode op jaarbasis.

(3) In termen van de nationale boekhouding, uitgezonderd leningen, voorschotten en deelnemingen (netto).

(4) Particuliere sector.

(5) Eind van het jaar.

Het ziet ernaar uit dat de productie in het *Verenigd Koninkrijk* thans begint te stijgen, na een daling van het BNP met bijna 6 % sedert het tweede kwartaal van 1979. Tussen medio 1979 en medio 1981 is de industriële productie in totaal met meer dan 14 % gedaald. Deze sterkere teruggang dan ooit leidde tot een snelle stijging van de werkloosheid, die thans meer dan 11 % van de beroepsbevolking bedraagt. Daarentegen is de inflatie snel teruggelopen en sedert 1980 tot ongeveer de helft gedaald.

Het thans verwachte zeer geringe herstel, dat aanzienlijk beneden het voor de gehele Gemeenschap verwachte herstel ligt, vloeit grotendeels voort uit een omkeer in de cyclus van de voorraadvorming. De recente depreciatie van het pond zal door stimulering van de uitvoer een gunstig effect op het herstel uitoefenen. Bovendien kan ondanks de depreciatie in 1982 een verdere verlaging van de inflatie worden verwacht; niettemin zal deze nog wel in de dubbele cijfers blijven.

Sedert 1979 was het economisch beleid gericht op beheersing van de binnenlandse inflatie. Hiertoe werd een zeer strikte monetaire en budgettaire politiek gevoerd als onderdeel van een financiële strategie op middellange termijn, gericht op een geleidelijke verlaging van de overheidsuitgaven en het financieringstekort van de overheid in procenten van het bruto binnenlands produkt, zulks overeenkomstig het beleid van de regering dat erop gericht is een stadige maar niet excessieve neerwaartse druk uit te oefenen op de monetaire factoren.

Hoewel bij deze strategie rekening was gehouden met de zich op korte termijn voordoende moeilijkheden is het duidelijk dat de toeneming van de werkloosheid aanzienlijk groter was en langer

duurde dan verwacht. Bijgevolg moet de verdere beleidsvoering voldoen aan twee eisen. Enerzijds moet de inflatiedruk en de stabiliteit van de kapitaalmarkten onder controle worden gehouden. Anderzijds moet krachtig worden gestreefd naar vergroting van het productievermogen van de economie en vermindering van de sociale kosten van het aanpassingsproces, in het bijzonder naar verlichting van de moeilijkheden op de arbeidsmarkt. Een belangrijke stap in deze richting vormen de kortgeleden aangekondigde maatregelen ter vergroting van de werkgelegenheid voor jongeren en verbetering, alsmede andere maatregelen van de Regering om de doelmatigheid te vergroten, stimuleren te verschaffen en de concurrentie in de genationaliseerde bedrijfstakken en elders in het bedrijfsleven te vergroten.

Volgens het huidige begrotingsbeleid zou het financieringstekort van de overheid bij de realisatie van de begroting voor 1981-1982 vrijwel gelijk moeten zijn aan het streefcijfer van 10,5 miljard pond, zoals gesteld in de financiële strategie op middellange termijn, hetgeen een aanzienlijke daling binnen een enkel jaar betekent. In procenten van het bruto binnenlands produkt zal dit tekort namelijk worden teruggebracht van 6 % in het voorgaande begrotingsjaar tot 4,3 % nu. Daarentegen is het waarschijnlijk dat de groei van de liquiditeitsmassa „sterling M3” iets boven de doelstelling van 6 tot 10 % uit zal gaan.

Voor het begrotingsjaar 1982-1983 zal worden getracht het financieringstekort van de overheid absoluut gezien enigszins terug te dringen en dicht bij het in het kader van de financiële strategie op middellange termijn gestelde streefcijfer te doen komen (3,2 % van het bruto binnenlands produkt). De op 2 december 1981 aangekondigde plannen

inzake openbare uitgaven, met inbegrip van een verhoging van 5 miljard pond (voor 1982-1983) (dat wil zeggen minder dan 5 % nominaal), zijn in overeenstemming met deze doelstelling.

Ten einde de bijdrage van dit rigoureuze begrotingsbeleid op de afremming van de nominale loonstijging nog te vergroten zullen de ambtenars-salarissen streng in de hand moeten worden gehouden. Daardoor zal de beheersing van de overheids-uitgaven in het algemeen worden vergemakkelijkt en wordt meer armslag geschapen voor het treffen van bovenbedoelde maatregelen ter overwinning van de huidige moeilijkheden.

De recente forse depreciatie van het pond heeft het concurrentievermogen van de industrie verhoogd. Niettemin blijft het hoofddoel van het economisch beleid vermindering van de inflatie. De Britse autoriteiten moeten derhalve bij het uitstippelen van hun economische beleid, waaronder het beleid inzake kortlopende rentetarieven, rekening houden met schommelingen van de wisselkoersen. Bij een verbeterde begrotingspositie en bij een stijging van kosten en prijzen die niet veel afwijkt van het communautaire gemiddelde zou het beleid worden gesteund door een grotere stabiliteit van de wisselkoersen.

De felle concurrentie waarmee het Verenigd Koninkrijk de laatste tijd wordt geconfronteerd, heeft ongetwijfeld de efficiency van de Britse economie aanzienlijk verbeterd. Er blijft evenwel nog veel te doen om de structurele moeilijkheden te overwinnen waarmee deze op lange termijn heeft te kampen. Het land blijft met name de nadelige gevolgen

ondervinden van

- een hoog reëel loonniveau, een zwakke arbeidsproductiviteit en een matige bedrijfsrentabiliteit;
- een produktiestructuur die verbetert maar toch nog onvoldoende concurrerend is.

Door de loonstijging op middellange termijn terug te dringen tot percentages gelijk aan of beneden die van de andere belangrijke industrielanden en tevens de reeds bereikte produktiviteitsstijging verder op te voeren, zou het land in staat moeten zijn de rentabiliteit van de investeringen aanzienlijk op te voeren, zowel in absolute cijfers als ten opzichte van andere landen. Een dergelijk beleid zou bovendien kunnen leiden tot versterking van de concurrentiepositie van de Britse export. Deze betere rentabiliteit van de investeringen en deze verhoogde concurrentiekracht van de export zou voorts een aanmoediging vormen voor de investeringen die noodzakelijk zijn voor de verdere stijging van de arbeidsproductiviteit en om de structuraanpassing van de industrie tot een goed einde te brengen. Hierdoor zal op middellange termijn de groei en de werkgelegenheid worden verbeterd.

Een dergelijk proces vereist evenwel een belangrijke verandering van de verdeling van het nationaal inkomen door verlaging van de arbeidsinkomensquote en verhoging van de winstquote. Deze mutatie zou de weerspiegeling kunnen zijn van de noodzakelijke verschuiving van de middelen uit de consumptiesector, waarvan de groei in de afgelopen jaren zeer sterk was, naar de investerings- en exportsector.

TABEL 12

Verenigd Koninkrijk: belangrijkste economische grootheden, 1960-1981

Jaren	BBP volumegroei	BBP volumegroei per hoofd van de beroepsbevolking	Werkloosheid in % van de beroepsbevolking	Stijging van de consumptieprijzen	Loonsom per werknemer	Lopende rekening van de betalingsbalans	Saldo van de gehele overheid ⁽⁴⁾	Spaarquote van gezins-huishoudingen ⁽⁵⁾	Groei van de liquiditeitsmassa M3 ⁽⁶⁾
	% ⁽²⁾ ⁽³⁾	% ⁽²⁾ ⁽³⁾	%	% ⁽²⁾	% ⁽²⁾	% BBP	% BBP	%	%
1960-1969	3,1	1,8	1,8	3,5	6,1	-0,3	-1,0	8,1	5,2
1970-1979	2,2	2,7	4,0	12,3	15,1	-0,9	-2,4	11,3	13,8
1979	0,9	0,4	5,3	12,5	15,7	-1,2	-3,3	14,1	12,7
1980	-1,4	0,4	6,9	15,5	19,6	1,2	-3,5	15,1	18,6
1981 ⁽¹⁾	-1,2	2,5	10,2	11,8	12,1	1,2	-2,2	13,0	11,5

⁽¹⁾ Voorlopige ramingen van de diensten van de Commissie op basis van huidig of te verwachten beleid.

⁽²⁾ Procentuele verandering ten opzichte van de voorafgaande periode op jaarbasis.

⁽³⁾ Op basis van de ramingen van de nationale uitgaven.

⁽⁴⁾ In termen van de nationale boekhouding, uitgezonderd leningen, voorschotten en deelnemingen (netto).

⁽⁵⁾ Op basis van de nationale rekeningen van het Verenigd Koninkrijk.

⁽⁶⁾ Sterling M3.

De cijfers van de liquiditeitsmassa voor 1979 en 1980 zijn vertekend tengevolge van het bestaan en de afschaffing medio 1980 van restricties met betrekking tot bepaalde passiva van de banken („corset”).

Toelichting: Behoudens andere aanduiding zijn de cijfers tot 1979 op basis van het ESER.

5. CONCLUSIES

De geïndustrialiseerde landen zijn bijna zonder uitzondering getroffen door structurele verschuivingen in de wereldeconomie, door de gevolgen van de twee aardolieprijsschokken, de instabiliteit van rentetarieven en wisselkoersen en evenwichtverstoringen van overheidsbegrotingen en betalingsbalans. Zowel geïndustrialiseerde landen als ontwikkelingslanden ondergaan een pijnlijke en aanhoudende aanpassingscrisis.

Sommige geïndustrialiseerde landen echter, zoals de Verenigde Staten en in het bijzonder Japan, zijn er beter in geslaagd voor de aanpassingsmoeilijkheden van de jaren 70 een oplossing te vinden. Van 1974 tot 1980 is in de Verenigde Staten de totale werkgelegenheid met 12 miljoen arbeidsplaatsen uitgebreid terwijl voor de Gemeenschap deze toename slechts 118 000 bedroeg. Dank zij zijn concurrentiekracht en dynamische benadering van de uitvoer heeft Japan sinds 1976 een groeivoet gekend van 5,3 % per jaar. Zowel de Verenigde Staten als Japan hebben in de juist achter ons liggende periode op de lopende rekening van hun betalingsbalansen weer een overschot bereikt (zie tabel 13).

Bij deze aanpassingscrisis kwam dan de recessie, veroorzaakt door de tweede aardolieprijsstijging en de instabiliteit van de dollar. Dit vormde voor Europa een veel weerbarstiger probleem dan voor Japan en de Verenigde Staten en heeft aan de Europese economie meer schade toegebracht dan aan de beide genoemde landen. In 1981 zal het reële bruto binnenlands produkt voor de Gemeenschap als geheel iets inkrimpen. Vanaf het begin van 1980 tot nu is het aantal ingeschreven werklozen in de Gemeenschap met ongeveer 3 miljoen opgelopen tot meer dan 9 miljoen, dat is meer dan 8 % van de beroepsbevolking. Intoming van de inflatie is slechts in bescheiden mate mogelijk gebleken terwijl de divergentie tussen de Lid-Statens van de kosten- en prijsontwikkelingen groter werd. Betalingsbalanstekorten en rentetarieven liggen op record-hoogten.

De conjunctuercyclus wendt zich thans in Europa in de goede richting. Het is een uitdaging voor de Gemeenschap er voor te waken, dat het thans voor 1982 verwachte matige herstel uitgroeit tot een tijdvak van voortdurende groei en stabiliteit, waarbij nieuwe werkgelegenheid wordt geschapen en de werkloosheid wordt teruggedrongen en dit gepaard met geringe inflatie. Dit door een opleving van de uitvoer begonnen herstel blijft echter wankel en hangt af van de optimale wisselwerking tussen een gunstige expansie van de wereldhandel, verbeterde en duurzame concurrentiekracht van de Lid-Statens en dalende rentetarieven. Het dient op het binnenlands vlak te worden versterkt door vergroting van de bedrijfswinsten, doeltreffender stimuleringsprogramma's en verruiming van de

beschikbaarheid van kapitaal ten einde investeringen, vernieuwing en herstructurering van de productiecapaciteit in Europa te bevorderen. Een gunstiger betalingsbalanspositie zou de armslag bij het verlagen van de rentetarieven vergroten en een soepeler monetair beleid mogelijk maken. Wil de Gemeenschap voordeel trekken uit de toenemende buitenlandse vraag, dan dient iedere ontwikkeling van toenemend protectionisme te worden vermeden. In de mate waarin de mogelijkheid bestaat voor een selectieve stimulering van de vraag dient dit te geschieden in gebieden, waar arbeidskrachten en productiecapaciteit voorhanden zijn en waar het rechtstreekse effect op de betalingsbalans slechts gering is.

De herziening van de middenkoersen van het EMS op 4 oktober 1981 vormt een nieuw oriëntatiepunt voor de economische politiek in de komende periode. Op zichzelf beschouwd was de herziening een gezonde maatregel, waardoor bevestigd werd dat binnen het stelsel tot aanpassingen kan worden overgegaan zonder dat grillige of onrealistische bewegingen ontstaan van de koersen van de munteenheden van de aangesloten landen. Maar deze herziening wijst ook op de noodzakelijkheid hernieuwde en krachtiger pogingen in het werk te stellen ten einde tot convergentie te geraken op het gebied van de ontwikkelingen van de kosten en van de begrotings- en de monetaire politiek. Bovendien vereist de koersherziening aanpassingen van de binnenlandse politiek, enerzijds om een stringenter beleid mogelijk te maken bij de beheersing van financieringstekorten en van de kostenontwikkelingen in devaluerende landen, en anderzijds met het oog op het treffen van maatregelen ter ondersteuning van de bedrijvigheid in revaluerende landen, met name door middel van een rentedaling. Zodoende zal de Gemeenschap, op de grondslag van een grotere convergentie en een betere coördinatie, in staat zijn eveneens het EMS te versterken, hetgeen een essentieel element vormt van het beleid, dat noodzakelijk is om het herstel te doen overgaan in een tijdvak van voortdurende en gelijkmatige groei.

De verbeterde vooruitzichten alsmede de waarschijnlijke uitkomsten voor 1982 schieten echter tekort vergeleken bij wat nodig is zowel om de ontwikkeling van de werkloosheid om te buigen als om het toegenomen arbeidsaanbod op te vangen, maar volstaan evenmin om de gevolgen teniet te doen van de economische zwakte en de politieke fouten, die Europa zwak verdedigd achterlieten tegen de zware schokgolven die de wereldeconomie beroerd hebben.

Nodig zijn: dieper en ingrijpende en fundamentele veranderingen in het macro-economische beheer van de overheidsbegrotingen, in sectoriële aanpassingen en in het gedragspatroon der sociale part-

ners. Onze ervaring binnen de Gemeenschap en daarbuiten toont aan dat deze zeer grote economische aanpassingen mogelijk zijn en inderdaad met

succes kunnen worden bekroond mits de fundamentele doeleinden van het economisch beleid op de juiste wijze worden gedefinieerd.

TABEL 13

Voornaamste economische indicatoren, EG, VS en Japan

Jaren	BBP/BNP volume (1)	Totale werkgelegen- heid	Werkloosheid	Indexcijfer van de gezins- consumptie	Relatieve loonkosten per eenheid produkt (2)	Lopende rekening betalingsbalans	Begrotings- tekort (3)
	procentuele mutatie	procentuele mutatie	in % beroeps- bevolking	procentuele mutatie	procentuele mutatie	in % van het BBP	in % van het BBP
EG:							
1974-1978	2,1	-0,1	4,5	10,7	0,5	-0,1	-3,7
1979	3,4	0,7	5,4	9,6	8,6	-0,5	-3,6
1980	1,1	0,0	6,0	11,8	6,2	-1,4	-3,5
1981 (4)	-0,5	-1,3	7,8	11,3	-14,5	-1,2	-4,4
VS:							
1974-1978	2,5	2,0	6,9	7,3	-3,2	-0,3	-0,9
1979	2,4	3,5	5,8	8,9	1,1	-0,8	+0,5
1980	-0,2	0,3	7,1	10,2	1,5	+0,1	-1,2
1981 (4)	1,9	1,5	7,4	8,4	14,0	+0,2	-0,8
Japan:							
1974-1978	3,3	0,8	1,9	10,3	3,0	+0,5	-3,2
1979	5,6	1,3	2,1	2,0	-14,2	-0,9	-4,7
1980	4,1	1,0	2,0	7,1	-10,7	-1,0	-3,9
1981 (4)	4,0	1,0	2,1	5,4	10,4	+0,3	-3,0

(1) EG: BBP; VS en Japan: BNP.

(2) Loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie uitgedrukt in US-dollar, in verhouding tot het gewogen gemiddelde van 17 concurrenten.

(3) Financieringsbehoefte (-) of financieringsoverschot (+) van de gehele overheid (definities nationale rekeningen).

(4) Schatting.

Bron: Eurostat: Nationale rekeningen van OESO-landen, vol. II; schattingen van de diensten der Commissie.